

Bediüzzaman Said Nursi

Gençlerle NUR Dersleri

2

Seydi Hurlaklı (EDİTÖR)

GENCLERLE
NUR
DERSLERİ
2

Resimleyen

Osman TURHAN

GENÇLERLE NUR DERSLERİ - 2

Copyright © Mustu Yayınları, 2009

Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'ne aittir.

Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'nin önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

Editör

Aslı KAPLAN

Görsel Yönetmen

Engin ÇİFTÇİ

Grafik Tasarım

Nurdoğan ÇAKMAKCI

ISBN

978-605-5886-83-7

Yayın Numarası

457

Basım Yeri ve Yılı

Çağlayan A. Ş.

TS EN ISO 9001:2000

Ser No: 300-01

Sarıç Yolu Üzeri No: 7 Gazimîr / İZMİR

Tel: (0232) 252 22 85

Nisan 2010

Genel Dağıtım

Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım

Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31 Tek-Er İş Merkezi

Mahmutbey / İSTANBUL

Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Mustu Yayınları

Emniyet Mahallesi Meltem Sokak No: 5

34676 Üsküdar / İSTANBUL

Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20

www.mustu.com

İÇİNDEKİLER

18. Söz'ün Birinci Makamı Birinci Nokta	6
18. Söz'ün Birinci Makamı İkinci Nokta	16
18. Söz'ün Birinci Makamı Üçüncü Nokta	26
21. Söz'ün Birinci Makamı Birinci İkaz.....	36
21. Söz'ün Birinci Makamı İkinci İkaz	44
21. Söz'ün Birinci Makamı Üçüncü İkaz.....	54
21. Söz'ün Birinci Makamı Dördüncü İkaz	62
21. Söz'ün Birinci Makamı Beşinci İkaz.....	72
23. Söz'ün Birinci Mebhası Birinci Nokta.....	84
23. Söz'ün Birinci Mebhası İkinci Nokta.....	98
23. Söz'ün Birinci Mebhası Üçüncü Nokta.....	110
23. Söz'ün Birinci Mebhası Dördüncü Nokta	120
23. Söz'ün Birinci Mebhası Beşinci Nokta.....	132
26. Söz'ün Hatimesi	148
26. Söz'ün Zeyli ve Hatimesi	162

18. SÖZ'ÜN BİRİNGİ MAKAMI BİRİNGİ NOKTA

“Halk içinde ben intihab edildim. Bu meyveler benim ile gösteriliyor. Demek bir meziyetim var.” Hayır, hâşâ! Belki herkesten evvel sana verildi; çünkü herkesten ziyâde sen müflis ve muhtaç ve müteellim olduğundan en evvel senin eline verildi.

Bu Söz'ün İki Makam'ı var. İkinci Makam'ı daha gazılmamıştır. Birinci Makam'ı Üç Nokta'dır.

Birinci Nokta

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا أَتَوْا وَيُحِبُّونَ
أَنْ يُحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا فَلَا تَحْسَبَنَّهُمْ
بِمَفَازَةٍ مِنَ الْعَذَابِ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ¹

Nefs-i Emmâreme Bir Sille-i Te'dib:
Ey fahre meftûn, şöhrete müptelâ, medhe
düşkün, hodbinlikte bî-hemtâ sersem nefsim!

Eğer binler meyve veren incirin menşei olan
küçücük bir çekirdeği ve yüz salkım ona takılan
üzümün siyah kurucuk çubuğu; bütün o meyvele-
ri, o salkımları kendi hünerleri olduğu ve onlardan
istifade edenler o çubuğa, o çekirdeğe medih ve
hürmet etmek lâzım olduğu, hak bir dâvâ ise; senin
dahi sana yüklenen nimetler için fahre, gurura bel-
ki bir hakkın var. Hâlbuki sen, dâim zemme müs-
tehaksın. Zira o çekirdek ve o çubuk gibi değilsin.
Senin bir cüz-ü ihtiyârın bulunmakla, o nimetlerin
kıymetlerini fahrin ile tenkis ediyorsun, gururunla
tahrip ediyorsun ve küfrânınla ibtal ediyorsun ve te-

¹ "Yaptıklarından ötürü sevinen, öbür taraftan yapmadıkları işlerden dola-
yı övülmek isteyen kimselerin sakın azaptan yakayı kurtaracaklarını san-
ma! Çünkü onlara o can yakıcı azap vardır." (Âl-i İmran sûresi, 3/188)

mellûkle gasbediyorsun. Senin vazifen fahir değil, şükürdür. Sana lâıyk olan şöhret değil, tevâzûdur, hacâlettir. Senin hakkın medih değil istiğfardır, nedâmettir. Senin kemâlin hodbinlik değil, hüdâbînliktedir.

Evet sen benim cismimde, âlemdeki tabiata benzersin. İkiniz, hayrı kabul etmek, şerre merci olmak için yaratılmışsınız. Yâni, fâil ve masdar değilsiniz; belki münfa il ve mahalsiniz. Yalnız bir tesiriniz var; o da, hayr-ı mutlakdan gelen hayrı, güzel bir sûrette kabul etmemenizden şerre sebep olmanızdır. Hem siz birer perde yaratılmışsınız. Tâ, güzelliği görülmeyen zâhirî çirkinlikler size isnad edilip Zât-ı Mukaddese-i ilâhiyenin tenzihine vesile olarsınız. Hâlbuki bütün bütün vazife-i fitratınıza zıt bir sûret giymişsiniz. Kabiliyetsizliğinizden hayrı, şerre kalbettiğiniz hâlde, Hâlık'ınızla güya iştirak edersiniz. Demek nefis-perest, tabiat-perest, gayet ahmak, gayet zâlimdir.

Hem deme ki: “Ben mazharım. Güzele mazhar ise, güzelleşir.” Zira, temessül etmediğinden mazhar değil, memur olursun.

Hem deme ki: “Halk içinde ben intihap edildim. Bu meyveler benim ile gösteriliyor. Demek bir meziyetim var.” Hayır, hâşâ! Belki herkesten evvel sana verildi; çünkü herkesten ziyâde sen müflis ve muhtaç ve müteel lim olduğundan en evvel senin eline verildi.^{2(Hâşiye)}

^{2(Hâşiye)}

Hakikaten ben de bu münazarada Yeni Said, nefisini bu derece ilzâm ve iskât etmesini çok beğendim ve “Bin bârekâllah” dedim.

İer insan güzelliklerinin ve meziyetlerinin görülmesini ve bilinmesini arzu eder. Aslında Cenâb-ı Hak da bu yüksek vasıfların görülmesi ve bilinmesini istemiştir ki, bu mahl katını bu özellikle-riyle birlikte yaratmıştır. İnsanlara; fıtratlarına, kabiliyetlerine uygun işlerin kolaylaştırılması ve rahatlıkla neticeye ulaştırılmaları da, kendilerinde bulunan bu kabiliyetlerin bizzat Cenâb-ı Hakk'ın onlar hakkındaki dileği olmasından kaynaklanmaktadır. Elbette Yaratana, hurma çekirdeğinden hurma olmasını, elma çekirdeğinden ise elma olmasını dilediği gibi; ilme kabiliyetli yarattığı kulunun  lim olmasını, sanata meyilli yarattığı kulunun ise sanatçı olmasını mur d etmiştir.

Bu anlamda insanın kabiliyetli olduğu alanda çalışması, istidad diliyle yaptığı fıtrî bir dua olduğundan makbuldür ve bizzat kulluğun gereğidir. Bu noktada insanın kendisinde görünen bu yüksek kabiliyetleri sahiplenip kibirlenmesi kabul edilemez bir davranış olacağı gibi; tevazu adına insanın kendisinde bulunan kabiliyetleri ortaya çıkarmayıp köreltmesi de kesinlikle tasvip edilemez bir tavidir.

Burada yapılması gereken; bu güzelliklerin asıl kaynağını bilip, O'nun adına işleyip, O'nu bildirmek ve nefsin aldatıp, bu güzelliklere sahip çıkmasına karşı uyanık kalıp, her an acziyet, fakirlik ve noksaniyeti itiraf etmek olmalıdır.

Ana fikir:

Nefsin, hayrı kabul etmek, şerre mercî olmak için yaratıldığı. Fâil ve masdar değil, münfail ve mahal olduğu.

Ana fikri açıklayan cümle:

(Nefs ve tabiata hitaben) Yalnız bir tesiriniz var; o da hayr-ı mutlakten gelen hayrı güzel bir sûrette kabul etmemenizden, şerre sebep olmanızdır. Hem, siz birer perde yaratılmışsınız; tâ güzelliği görülmeyen zâhirî çirkinlikler size isnad edilip, Zât-ı Mukaddese-i İlâhiye'nin tenzihine vesîle olasınız.

Alınacak ders:

Nefsin vazifesi fahr değil, şükürdür. Nefse lâayık olan şöhrat değil, tevâzudur, hacâlettir. Nefsin hakkı; medih değil istiğfardır, nedâmettir. Nefsin kemâli; hodbînlik de-

ğil, hudâbînliktedir.

Ezber cümlesi:

“Halk içinde ben intihab edildim. Bu meyveler benim ile gösteriliyor. Demek bir meziyetim var.” Hayır, hâşâ! Belki herkesten evvel sana verildi; çünkü herkesten ziyâde sen müflis ve muhtaç ve müteallim olduğundan en evvel senin eline verildi.

Sorular:

1. İnsanın nefsinde fahr, şöhrat ve medhe karşı yapılması gerekenler nelerdir?

Fahre şükür, şöhrate karşı tevâzu ve hacâlet, medhe karşı istiğfar ve nedâmet.

2. İnsanda bulunan nefis, âlemde neye benzetilmektedir?

Tabiata.

3. İnsanda bulunan nefsin bir tesiri bulunmaktadır; o da hayr-ı mutlakdan gelen hayrı güzel bir sûrette kabul etmemektir. Nefis böylelikle neye sebep olmaktadır.

Şerre.

Çalışmalar:

1. Yaptığınız işlerde beğenilmek ve övülmek arzusunun ne derece önemli yer tuttuğunu tahlil etmeye çalışınız.

2. Sizde görülen kabiliyet ve güzellikleri kazanmadığınız hâlde, onların sahibi olduğunuzu ve onlarla övünebileceğinizi düşünüyor musunuz? Fikirlerinizle birlikte hislerinizi tahlil etmeye çalışınız.

3. Nefsin bir perde olarak yaratılması hususunda kendi hayatınızdan misaller düşününüz.

Tarşiye edilen risaleler:

- 32. Söz, 3. Mevkıf, 2. Mebhas, 4. Nükte

- Mesnevi-i Nuriye, Zerre, 5., 8., 9., 11. ilemler

İsmâ-i İlâhî:

Zât-ı Mukaddese-i İlâhiye: Cenâb-ı Allah'ın pâk ve mukaddes zâtı.

Tamlamalar:

cüz-i ihtiyârî: insanın yaptığı amellerinden mesul olmasının sebebi olan dileme, meyletme hürriyeti

hayr-ı mutlak: mutlak hayır

nefs-i emâreme: insana daima kötülüğü emreden nefis

sille-i te'dib: terbiye etmek, kemale sevk etmek maksadıyla vurulan tokat

vazife-i fitrat: yaratılıştan, yaratılışın gereği olan vazifeler.

Terimler:

bîhemtâ: benzersiz

fahr: övünmek

fâil: bizzat, fiilen bir işi yapan

hacalet: utanç

hodbîn: yalnız nefisini düşünen, bencil

hudâbîn: Cenâb-ı Allah'ı tanıyan ve bilen

intihab: seçme

meftun: hayran, gönül vermiş

medh: övme, birinin iyi şeylerini söyleme, sena, sitayiş

mahal: yer, mekan

masdar: şahıs veya zaman göstermeyen, fakat olumlu ve olumsuz fiile (işe, oluşa) delalet eden kelime

mazhar: bir şeyin çıktığı, zuhur ettiği, görüldüğü yer veya kişi.

medih: övgü

memerr: üzerinden geçilip gidilen yer

menşei: kaynağı, neşet ettiği yer

mercî: başvurulacak, müracaat edilecek, dönülecek yer

meziyet: bir kişiyi başkalarından ayıran veya yücelten vasıf

mübtelâ: bir şeye tutkun, düşkün kişi

müflis: iflas eden

münfail: bir işi yapan değil, o işten etkilenen, gücenmiş.

müteellim: elemli, üzüntülü, acılı

temessül: bir şekil veya görüntü içinde görünme

tenzih: münezzehe sayma, mutlak anlamda kusursuzluk, hatasızlığa inanma

zemm: yerme, kınama, ayıplama.

18. SÖZ'ÜN BİRİNCİ MAKAMI İKİNCİ NOKTA

*Atmaca kuşu serçelere tasliti, zâhiren rahmete
uygun gelmez. Halbuki serçe kuşunun istidadı,
o taslit ile inkişaf eder.*

İkinci Nokta

أَحْسَنَ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ¹

âyetinin bir sırrını izah eder. Şöyle ki:

Her şeyde, hattâ en çirkin görünen şeylerde, hakikî bir hüsün ciheti vardır. Evet, kâinattaki her şey, her hâdisе, ya bizzat güzeldir; ona hüs-n-ü bizzat denilir. Veya neticeleri cihe-tiyle güzeldir ki; ona hüs-n-ü bilgayr denilir.

Bir kısım hâdiseler var ki, zâhiri çirkin, müşevveş-tir. Fakat o zâhirî perde altında gayet parlak güzel-likler ve intizamlar var. Ezcümle:

Bahar mevsiminde fırtınalı yağmur, çamur-lu toprak perdesi altında nihayetsiz güzel çiçek ve muntazam nebâtâtın tebessümleri saklanmış ve güz mevsiminin haşin tahribatı, hazin firâk perdeleri ar-kasında tecelliyât-ı celâliye-i sübhâniyenin mazha-rı olan kış hâdiselerinin tazyikinden ve ta'zibinden muhafaza etmek için nazdâr çiçeklerin dostları olan nâzenîn hayvancıkları vazife-i hayattan terhis etmekle beraber, o kış perdesi altında nâzenîn taze güzel bir bahara yer ihzâr etmektir. Fırtına, zelzele, veba gibi hâdiselerin perdeleri altında gizlenen pek çok mânevî çiçeklerin inkişâfı vardır. Tohumlar gi-bi neşv ü nemâsız kalan birçok istidâd çekirdekleri, zâhiri çirkin görünen hâdiseler yüzünden sünbül-lenip güzelleşir. Güya umum inkılâplar ve küllî ta-havvüller, birer mânevî yağmurdur.

¹ “(O Allah ki), yarattığı her şeyi güzel ve muhkem yaptı.” (Secde sûresi, 32/7)

Fakat insan, hem zâhir-perest, hem hodgâm olduğundan zâhire bakıp çirkinlikle hükmeder. Hodgâmlık cihe-tiyle yalnız kendine bakan netice ile muhâkeme ederek şer olduğuna hükmeder. Hâlbuki; eşyanın insana ait gayesi bir ise, Sâni'inin esmâsına ait binlerdir. Meselâ: Kudret-i fâtıra'nın büyük mucizelerinden olan dikenli ot-ları ve ağaçları muzır, mânâsız telâkki eder. Hâlbuki on-lar, otların ve ağaçların mücehhez kahramanlarıdır. Meselâ; atmaca kuşu, serçelere taslîti, zâhiren rahmete uygun gelmez. Hâlbuki serçe kuşunun istidâdı, o taslît ile inkişâf eder. Meselâ; "kar"ı, pek bâridâne ve tatsız telâkki ederler. Hâlbuki o bârid, tatsız perdesi altında o kadar hararetili gayeler ve öyle şeker gibi tatlı neticeler vardır ki, tarif edilmez.

Hem insan hodgâmlık ve zâhir-perestliğiyle beraber, her şeyi kendine bakan yüzüyle muhâkeme ettiğinden pek çok mahz-ı edebî olan şeyleri, hilâf-ı edep zanne-der. Meselâ; alet-i tenâsül-i insan, insan nazarında bah-si, hacâlet-âverdir. Fakat şu perde-i hacâlet, insana ba-kan yüzdedir. Yoksa hilkate, sanata ve gââyât-ı fîrâta ba-kan yüzler, öyle perdelerdir ki, hikmet nazarıyla bakılsa; ayn-ı edeptir, hacâlet ona hiç temas etmez.

İşte menba-ı edep olan Kur'ân-ı Hakîm'in bazı tâbirâtı, bu yüzler ve perdelerle göredir. Nasıl ki, bize görünen çir-kin mahlûkların ve hâdiselerin zâhirî yüzleri altında gayet güzel ve hikmetli sanat ve hilkatine bakan güzel yüzler var ki, Sâni'ine bakar ve çok güzel perdeler var ki, hik-metleri saklar ve pek çok zâhirî intizamsızlıklar ve karışık-lıklar var ki, pek muntazam bir kitâbet-i kudsiyedir...

İZAFI

“**İ** ayr-ı mutlaktan hayır gelir, Cemîl-i Mutlaktan güzellik gelir, Hakîm-i Mutlaktan abes bir şey gelmez.” Evet; varlık âleminde iyilik, doğruluk ve güzellik asıl; kötülük, yanlışlık ve çirkinlik ise izafidir. İyilik, doğruluk ve güzellik terk edildiği veya onlardan taviz verildiği nispette, zıtlarının karanlık bir gölge gibi varlık âleminde yayıldığı görülür. Ancak bu zıtların bulunması; asılların kıymetinin takdir edilmesi ve iyinin, doğrunun ve güzelin nispi derecelerinin bilinebilmesini adına ayrı bir hayır vesilesidir.

Cenâb-ı Hakk’ın isimlerinin varlık âleminde iki tür tecellisi bulunmaktadır. Bunlara celali ve cemali tecelliler denmektedir. Rabb-ül Âlemin ve tekaddes Hazretleri’nin

gerek cemali cilveleri gerekse celali tecellileri, yarattığı mahlûkatın kemaline yönelik olduğu için her iki tecelli de ya doğrudan ya da dolayısıyla hayırdır.

Mesela bir anne çocuğunu yaptığı güzel bir işten dolayı öperken onun iyiliğini istediği gibi, sobaya uzattığı eline şiddetle vururken de onun kötülüğünü diliyor değildir. Annenin çocuğuna yönelik her iki türlü tavrı da şefkatinden kaynaklandığı ve yavrusunun iyiliğini gözettiği için mutlak hayırdır.

Evet, bütün validelerin şefkati, O'nun yalnız bir cilve-i rahmeti olan Cenâb-ı Erhamür Rahim, kendi yarattığı kullarının hiçbiri hakkında, hiçbir bir zaman, hiçbir şekilde kötülük dilemiş değildir. Şüphesiz insan, "Sana gelen her iyilik Allah'tandır, her kötülük de nefsendendir." (Nisa Sûresi, 79. âyet) şeklinde itikat etmelidir.

Ana fikir:

Her şeyde, hattâ en çirkin görünen şeylerde, hakiki bir hüsün ciheti var olduğu.

Ana fikri açıklayan cümle:

Kâinattaki her şey, her hâdisе, ya bizzat güzeldir, ona hüsn-ü bizzat denilir veya neticeleri cihetiyle güzeldir ki, ona hüsn-ü bilgayr denilir. Bir kısım hâdiseler var ki, zâhiri çirkin, müşevveştir. Fakat o zahîrî perde altında gayet parlak güzellikler ve intizamlar var.

Alınacak ders:

Eşyanın insana âit gayesi bir ise, Sâniî'nin esmâsına ait binlerdir.

Ezber cümlesi:

Atmaca kuşu serçelere tasliti, zâhiren rahmete uygun gelmez. Hâlbuki serçe kuşunun istidadı, o taslit ile inkişaf eder.

Sorular:

1. Evet, kâinattaki her şey, her hâdisе, ya bizzat güzeldir veya neticeleri cihetiyle güzeldir. Bu iki duruma ne ad verilir?

Hüsn -ü bizzat, hüsn-ü bilgayr.

2. Umum inkılâblara ve küllî tahavvüllere nasıl bakılabilir?

Mânevî birer yağmur olarak.

3. İnsanın varlık ve hâdiselere bakıp çirkinlikle hükmetmesinin sebebi hangi özellikleridir?

Zâhirperest ve hodgâm olması.

Çalışmalar:

1. Hayatınızda hikmetini ilk bakışta anlamadığınız, fakat neticesi hayır olan olaylara dair misaller araştırınız.

2. Kâinatta hikmetini ilk bakışta anlamadığınız, fakat neticesi hayır olan olaylara dair misaller araştırınız.

3. Kur'ân âyetleri içerisinde anlamını ilk bakışta anlamadığınız, fakat tefsirini okuyunca (25. Söz gibi) farklı manalarını idrak ettiğiniz âyetlere dair arkadaşlarınıza misaller veriniz.

Tarziye edilen risaleler:

- 18. Söz, 3. Nokta
- Muhakemât, 9. Mukaddeme
- Hutbe-i Şâmiye, 5. Kuvvet

İsmâ-i İlâhî:

Sâni: Her şeyi sanatlı yaratan Zât.

Tamlamalar:

âlet-i tenâsül: üreme organı

ayn-ı edeb: edebin ta kendisi, bizzat görünümü

gâyât-ı fıtrat: fıtrata ait gayeler

hilâf-ı edeb: edebe zıt, edebsizce

hüsn-ü bilgayr: dolayısı ile, neticeleri açısından güzel olan

hüsn-ü bizzat: doğrudan, güzelliği kendisinden olan

kitâbet-i kudsiye: kutsal kitabet, kutsi bir emir tahtında yazılma

kudret-i Fâtıra: varlığı yaratan, içi, dışı, başı, sonu ile belirleyip, var kılan Zât

mahz-ı edebî: edebin ta kendisi, bizzat gereği

menba-ı edeb: edebin kaynağı

neşv ü nemâ: büyüme, gelişme, yetişme

perde-i hacâlet: utanç perdesi

tecelliyât-ı Celâliye-i Sübhâniye: her türlü noksaniyetten münezzehten olan Zât'ın varlık âleminde kendisini celi ile bildirmesi

Terimler:

hacâlet: utanma

hacâletâver: utandırıcı

hodgâm: keyfine düşkün, nefisperest

ihzar: hazırlama

muzır: zararlı

mücehhez: cihazlı, donanımlı

müşevveş: karışık, düzensiz

nâzenin: narin, kırılgan

nebâtât: bitki

tahavvül: farklı bir hâle geçme, dönüşme

taslit: başına bela etme, musallat etme

tâzib: azab etme, eziyet etme

tazyik: basınç, baskı

terhis: serbest bırakma, görevi bitirip ayrılma

zâhirperest: dış görünüşe ehemmiyet veren

18. SÖZ'ÜN BİRİNCİ MAKAMI ÜÇÜNCÜ NOKTA

İnsan, şecere-i hilkatin zîşuur meyvesidir.

Üçüncü Nokta

إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ

Madem kâinatta hüsn-ü sanat, bilmüşâhede vardır ve kat'îdir; elbette risâlet-i Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm), şuhûd derece-
sinde bir kat'iyetle sübûtu lâzım gelir.

Zira; şu güzel masnûâtta hüsn-ü sanat ve zînet-i sûret gösteriyor ki; onların sanatkârında ehemmiyetli bir irâde-i tahsîn ve kuvvetli bir taleb-i tezyîn vardır ve şu irâde ve talep ise; o Sâni'de, ulvî bir muhabbet ve masnû'larında izhar ettiği kemâlât-ı sanatına karşı kudsî bir rağbet var olduğunu gösteriyor. Ve şu muhabbet ve rağbet ise; masnûât içinde en münevver ve mükemmel ferd olan insana daha ziyâde müteveccih olup temerküz etmek ister. İnsan ise, şecere-i hilkatin zîşuur meyvesidir. Meyve ise; en cemiyetli ve en uzak ve en ziyâde nazarı âmm ve şuuru küllî bir cüz'îdir. Nazarı âmm ve şuuru küllî zât ise, o Sanatkâr-ı Zülcemâl'e muhatap olup görüşen ve küllî şuurunu ve âmm nazarını tamamen Sâni'inin perestişliğine ve sanatının istihsânına ve nimetinin şükrüne sarf eden en yüksek, en parlak bir ferd olabilir.

¹ "Ey insanlar, eğer Allah'ı seviyorsanız, gelin bana uyun ki Allah da sizi sevsin." (Âl-i İmran sûresi, 3/31).

Şimdi iki levha, iki daire görünüyor. Biri: Gayet muhteşem, muntazam bir daire-i rubûbiyet ve gayet musanna, murassa bir levha-yı sanat... Diğeri: Gayet münevver, müzehher bir daire-i ubûdiyet ve gayet vâsi', câmi bir levha-yı tefekkür ve istihsan ve teşekkür ve î mân vardır ki; ikinci daire bütün kuvvetiyle birinci dairenin nâmına hareket eder.

İşte o Sâni'in bütün makâsıd-ı sanat-perverânesine hizmet eden o daire reisinin ne derece o Sâni' ile münasebettar ve onun nazarında ne kadar mahbûb ve makbul olduğu bilbedâhe anlaşılır.

Acaba hiç akıl kabul eder mi ki; şu güzel masnûâtın bu derece sanat-perver, hattâ ağzın her çeşit tadını nazara alan in'âm-perver sanatkârı, arş ve ferşi çınlattıracak bir velvele-i istihsan ve takdir içinde berr ve bahri cezbeye getirecek bir zemzeme-i şükrân ve tekbir ile perestîşkârâne O'na müteveccih olan en güzel masnûuna karşı lâkayt kalsın ve O'nunla konuşmasın ve alâkadarâne O'nu Resûl yapıp, güzel vaziyetinin başkalara da sirâyet etmesini istemesin? Kellâ! Konuşmamak ve O'nu Resûl yapmamak mümkün değil...

إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ²

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ³

² "Allah katında (hak ve makbul) din ancak İslâm'dır." (Âl-i İmran sûresi, 3/19)

³ "Muhammed Allah'ın resûlüdür. Onun beraberindeki müminler de kâfirlere karşı şiddetli olup kendi aralarında şefkatlidirler." (Fetih sûresi, 48/29)

İZAH

Cenâb-ı Hakk'ın varlık âleminde gösterdiği bütün iyilik, doğruluk ve güzellikleri kendisinde topla-
yıp, en üst seviyede temsil ettirdiği bir kulu elbette olacaktır. O'nun bütün âlemlerde farklı farklı dil-
lerle kendisini tanıttırması ve bildirmesine karşılık, O'nu en mükemmel bir şekilde tanıyan ve bilen ve en doğ-
ru bir biçimde tanıtan ve bildiren kulu şüphesiz Kâinatın İftihar Tablosu, Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Hazretleri'dir.

Eğer kime Cemil-i Mutlak'tan (c.c.) bir güzellik ihsan edilse, mutlaka kalem-i kudretin mürekkebi olan nur-u Muhammedi'nin vesilesiyle sirayet etmiştir ve etmektedir. Cenâb-ı Hakk, sevgilisinin şefaatinden hiçbirimizi mahrum etmesin inşallah.

Ana fikir:

Mâdem kâinatta hüsn-ü san'at, bilmüşâhede vardır ve kat'idir; elbette, risâlet-i Ahmediye (sallallahu aleyhi ve sellem) şuhud derecesinde bir kat'iyetle sübutu lâzım geldiği.

Ana fikri açıklayan cümle:

Acaba hiç akıl kabul eder mi ki, şu güzel masnuâtın bu derece san'atperver, hatta ağzın her çeşit tadını nazara alan in'âmperver San'atkârı, Arş ve ferşi cınlattıracak bir velvele-i istihsan ve takdir içinde, berr ve bahri cezbeye getirecek bir zembere-i şükran ve tekbirle, perestîşkârâne O'na müteveccih olan en güzel masnuuna karşı lâkayd kalsın ve onunla konuşmasın ve

alâkadarâne onu resûl yapıp güzel vaziyetinin başkalarına da sirâyet etmesini istemesin? Kellâ! Konuşmamak ve onu resûl yapmamak mümkün değil.

Alınacak ders:

Sâniin bütün makâsıd-ı san'atperverânesine hizmet eden o daire (daire-i ubudiyet) Reisi'nin (sallallahu aleyhi ve sellem) ne derece o Sâni ile münâsebettar ve onun nazarında ne kadar mahbub ve makbul olduğu bilbedâhe anlaşılır.

Ezber cümlesi:

İnsan, şecere-i hilkatın zîşuur meyvesidir.

Sorular:

1. Kâinatta görünen hüsn-ü sanatın varlığı ve kat'iliği, neyin şuhud derecesinde kat'iyetine delil teşkil etmektedir?

Risâlet-i Ahmediye'nin.

2. 'Yaratılış ağacının şuur sahibi meyvesi' tabiri neyi temsil için kullanılmıştır?

İnsanı.

3. İki daire ve iki levha görüldüğünden bahsedilmektedir. Daire-i rubûbiyet ve daire-i ubûdiyetle birlikte görünen iki levha nelerdir?

Levha-yi sanat ile levha-i tefekkür ve istihsan ve teşekkür ve iman.

Çalışmalar:

1. Varlıktaki sanatın Risâlete delil olmasını değerlendiriniz.

2. Levha-i sanat ile levha-i tefekkür arasındaki ilişkiyi tabiattaki bir misal üzerinden inceleyiniz.

3. Cenâb-ı Allah'ın Resûlullah Efendimiz'in güzel vaziyetinin başkalarına sirayet etmesini istemesini arkadaşlarınızla müzakere ediniz.

Tarifiye edilen risaleler:

- 10. Söz, Mukaddime, 5. Hakikat ve 2. İşaret
- 19. Söz, 5. Reşha
- 31. Söz, 3. Esas, 2. Temsil

İsm-i İlahî:

Sâni: Her şeyi sanatlı yaratan Zât.

San'atkâr-ı Zülcemâl: Sonsuz güzellik sahibi, her şeyi san'atlı yapan Zât.

Tamlamalar:

daire-i ubûdiyet: mahlukta ait kulluk dairesi

hüsn-ü san'at: sanata ait güzellik

irâde-i tahsin: güzel kılma dileği
kemâlât-ı san'at: sanata ait mükemmellikler
levha-i san'at: sanat tablosu
levha-i tefekkür: tefekkür tablosu
makâsıd-ı san'atperverâne: sanata yönelik, sanatı
gözeten maksatlar
şecere-i hilkat: yaratılış ağacı
taleb-i tezyin: süsleme dileği
velvele-i istihsan: beğeniyi bildiren kuvvetli ses, ha
reket

zembeme-i şükran: şükrü bildiren musıkili bir ses
zînet-i sûret: görüŖe ait süsler

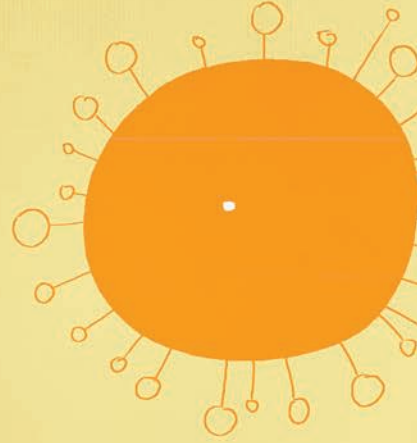
Terimler:

âmm: umumi, genel
arş: hakimiyet tahtı
bahr: deniz
berr: toprak
bilbedâhe: açıkça, aşikâr
bilmüşâhede: görünür bir şekilde
câmi': kapsayıcı
cezbe: çekme
cüz: bir bütünün müstakil parçası
ferş: zemin

in'âmperver: nimet vermeyi seven
istihsan: beğenme, güzel görme
izhâr: açığa çıkarma, görünür kılma
küllî: bütüne âit, umumi
mahbub: sevgili, muhabbet olunan
makbul: kabul edilmiş olan, kabule layık
masnu: sanatlı şey
masnuât: sanatlı mahlûkat
murassâ: kıymetli mücevherlerle bezeli
münâsebettar: ilgili, alakalı,
münevver: nurlanmış, aydınlanmış
müteveccih: teveccüh eden, bir tarafa, bir cihete dö-
nen, yönelen
müzehher: çiçeklerle donatılmış
nazar: bakış
perestîşkârâne: taparcasına
san'atperv: sanatı gözetten
sirâyet: birinden diğerine geçme, yayılma
sübut: gerçekleşme
şuhud: görme
temerküz: merkez edinme, toplanma
vâsî': geniş, engin

21. SÖZ'ÜN BİRİNCİ MAKAMI BİRİNCİ İKAZ

*Mâdem nefsim emmâredir.
Nefsini ıslah etmeyen başka-
sını ıslah edemez. Öyle ise
nefsimden başlarım.*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا¹

Bir zaman sinnen, cismen, rütbeten büyük bir adam bana dedi: “Namaz iyidir. Fakat her gün her gün beşer defa kılmak çoktur. Bitmediğinden usanç veriyor?”

O zâtın o sözünden hayli zaman geçtikten sonra, nefsimi dinledim. İşittim ki, aynı sözleri söylüyor ve ona baktım gördüm ki; tembellik kulağıyla şeytandan aynı dersi alıyor. O vakit anladım: O zât o sözü, bütün nüfus-u emmârenin namına söylemiş gibidir veya söylettirilmiştir. O zaman ben dahi dedim: “Madem nefsim emmâredir. Nefsini ıslah etmeyen, başkasını ıslah edemez. Öyle ise, nefsimden başlarım.”

Dedim: Ey nefis!.. Cehl-i mürekkeb içinde, tembellik döşeğinde, gaflet uykusunda söylediğin şu söze mukabil “Beş İkaz”ı benden işit.

¹ “Şüphesiz namaz, müminler üzerine vakitleri belli bir farzdır.” (Nisâ sûresi, 4/103)

Birinci İkaz

Ey bedbaht nefsim! Acaba ömrün ebedî midir?.. Hiç kat'î senedin var mı ki, gelecek seneye belki yarına kadar kalacaksın?.. Sana usanç veren, tevehhüm-ü ebediyettir. Keyf için, ebedî dünyada kalacak gibi nazlanıyorsun. Eğer anlasa idin ki, ömrün azdır hem faydasız gidiyor. Elbette onun yirmi dörtten birisini, hakikî bir hayat-ı ebediyenin saadetine medâr olacak bir güzel ve hoş ve rahat ve rahmet bir hizmete sarf etmek; usanmak şöyle dursun, belki ciddî bir iştîyak ve hoş bir zevki tahrike sebep olur.

İZAH

İnsan Cennet'ten geldiği ve Cennet'e aday olduğu için, ruhu her an sonsuzluk hissiyle doludur. Ancak yanlış bir zan ile bu hissini, geçicilik hükmü her nefsin ölümüyle imzalanan dünya hayatına sarf etmektedir. Dünya hayatı ise tükenmesi mutlak olan akan bir su gibidir. İnsana düşen testisini su akarken doldurmaktır. Uzun bir çölde yol alacak yolcu için içeceği suyu doldurmak, zahmet değil rahmet olarak görülmelidir. Namaz da insan için ebediyet yolculuğunda içeceği sudur.

Ana fikir:

Tevehhüm-ü ebediyet hissiyle namazdan usanç duyulmaması gerektiği.

Ana fikri açıklayan cümle:

Eğer anlasa idin ki, ömrün azdır, hem fâidesiz gidiyor; elbette onun yirmi dörtten birisini, hakiki bir hayat-ı ebediyenin saadetine medâr olacak bir güzel ve hoş ve rahat ve rahmet bir hizmete sarf etmek, usanmak şöyle dursun, belki ciddî bir iştîyak ve hoş bir zevki tahrike sebep olur.

Alınacak ders:

Ömür azdır, hem fâidesiz gidiyor.

Ezber cümlesi:

Mâdem nefsim emmâredir. Nefsini ıslah etmeyen başkasını ıslah edemez. Öyle ise nefsimden başlarım.

Sorular:

1. Namaz hakkında bütün nüfûs-u emmârenin nâmına söylenen veya söyletirilen söz kimden ders alınmıştır?

Şeytandan.

2. İnsana usanç veren hangi düşüncedir?

Tevehhüm-ü Ebediyet.

Çalışmalar:

1. Namaz kılmamak veya namazı vaktinde kılmayıp geciktirmek hususunda nefsinizin size telkinlerini not etmeye çalışınız.

2. Nefsinizi namazı vaktinde, cemaat ile kılmak noktasında ikna etmenize yarayan cevaplarınızı not edip, paylaşınız.

Tarziye edilen risaleler:

- 11. Söz

Tamlamalar:

cehl-i mürekkeb: katışıksız, kara cehalet, bilmediği-
ni de bilmemek

hayat-ı ebediye: sonlanmayan âhiret hayatı

nüfûs-u emmâre: kötülüğü emreden nefisler

tevehhüm-ü ebediyet: sonsuzluk zannı, kurgulaması

Terimler:

ıslah: iyileştirme

medâr: vesile, sebep

tahrik: harekete geçirme

21. SÖZ'ÜN BİRİNGİ MAKAMI İKİNGİ İKAZ

*Nihayetsiz teessürât ve elemlere mâruz ve mübtelâ ve
nihayetsiz telezzüzâta ve emellere meftun ve pürsevdâ
bir kalbin kût ve kuvveti, herşeye kâdir bir Rahîm-i
Kerîmin kapısını niyaz ile çalmakla elde edilebilir.*

İkinci İkaz

Fy şikem-perver nefsim! Acaba her gün her gün ekmek yersin, su içersin, havayı te-neffüs edersin; sana onlar usanç veriyor mu?.. Madem vermiyor; çünkü; ihtiyaç tekerrür ettiğinden usanç değil, belki telezzüz ediyorsun. Öyle ise: Hâne-i cismimde senin arkadaşların olan kalbimin gıdası, ruhumun âb-ı hayatı ve latife-i rabbâniyemin hava-yı nesimini cezbe ve celbeden namaz dahi, seni usandırmamak gerektir.

Evet, nihayetsiz teessürat ve elemlere maruz ve müptelâ ve nihayetsiz telezzüzata ve emellere meftun ve pürsevda bir kalbin kut ve kuvveti, her şeye kadir bir Rahîm-i Kerîm'in kapısını niyaz ile çalmakla elde edilebilir.

Evet, şu fânî dünyada kemâl-i süratle vaveylâ-yı firâkı koparan giden, ekser mevcudatla alâkadar bir ruhun âb-ı hayatı ise; her şeye bedel bir Mâbûd-u Bâkî'nin, bir Mahbûb-u Sermedî'nin çeşme-i rahmetine namaz ile te-veccüh etmekle içilebilir.

Evet, fıtraten ebediyeti isteyen ve ebed için halko-
lunan ve ezelî ve ebedî bir Zât'ın aynası olan ve niha-
yetsiz derecede nazik ve letafetli bulunan zîşuur bir sırr-ı
insanî, zînur bir latife-i rabbâniye, şu kasavetli, ezici ve
sıkıntılı, geçici ve zulümâtlı ve boğucu olan ahvâl-i dün-
yeviye içinde, elbette teneffüse pek çok muhtaçtır. Ve
ancak namazın penceresiyle nefes alabilir.

İZAÇ

Dünyevi anlamda hiçbir ihtiyacı olmayan, varlık sahibi insanların dahi evlerinde rahat koltuklarında otururken ‘of’, ‘püf’ ettiklerini görmek mümkündür. Etrafında sayısız vakit değerlendirme araçları olan gençlerin ağzından hiç eksilmeyen bir cümle de ‘Of, sıkılıyorum.’ cümlesidir. Peki, bu oflama, püfleme neyin eseridir?

Bu sıkıntı, ruhun sıkılmasının neticesidir. Dünyaya gelmekle beden denilen dar bir odaya hapsedilen ruh nefes almak için pencereye, konuşup rahatlamak için telefona, hatta gezip dolaşabilmek için bir bineğe muhtaçtır. Ruh için bu pencere, telefon ve binek namazdır.

Güzel bir abdest ile namaza duran insan ferah fahur bir iklime girip nefes aldığı gibi, mutlak şefkat sahibi Rabbi’yle adeta konuşup, hakiki bir teselli bulur. Hatta mü’min kul için miraç olan namaz, âlemleri aşıp,

Rabb'iyle muhababane görüşmesi için Burak gibi bir binektir. Elbette ruh, bu ihtiyaçlarının hepsini birden gören namaza her şeyden çok muhtaçtır.

Ana fikir:

Kalbin gıdası, ruhun âb-ı hayatı ve latife-i Rabbâniyenin hava-i nesîmini cezbe ve celb eden namazdan usanılmaması gerektiği.

Ana fikri açıklayan cümle:

Ey şikemperver nefsim! Acaba, her gün her gün etmek yersin, su içersin, havayı teneffüs edersin; sana onlar usanç veriyor mu? Mâdem vermiyor; çünkü ihtiyaç tekerrür ettiğinden usanç değil, belki telezzüz ediyorsun.

Öyle ise, hâne-i cismimde senin arkadaşların olan kalbi-
min gıdası, ruhumun âb-ı hayatı ve latife-i Rabbâniyemin
hava-yı nesîmini cezbe ve celb eden namaz dahi seni
usandırmamak gerektir.

Alınacak ders:

Namaza ihtiyaç tekerrür ettiğinden usanç değil, lez-
zet almak gerekir.

Fazber cümlesi:

Nihayetsiz teessürât ve elemlere mâruz ve mübtelâ ve
nihayetsiz telezzüzâta ve emellere meftun ve pürsevdâ bir
kalbin kût ve kuvveti, her şeye kâdir bir Rahîm-i Kerîm'in
kapısını niyaz ile çalmakla elde edilebilir.

Sorular:

1. İnsanın cismi ekmeğe, suya ve havaya ihtiyaç duy-
duğu gibi, manevi vücudu da namaza ihtiyaç hissetmek-
tedir. Namaz, insanın hangi yönleri itibariyle ekmek, su
ve hava vazifesi görmektedir ?

Namaz kalb için gıda, ruh için âb-ı hayat, latîfe-i Rabbâniye için hava kıymetindedir.

2. İnsanda fıtraten ebediyeti isteyen ve ebed için halk olunan ve ezeli ve ebedî bir Zâtın aynası olan ve niha-yetsiz derecede nâzik ve letâfetli bulunan özellikler hangileridir?

Zîşuur bir sır-ı insanî ve zînur bir latîfe-i Rabbâniye.

Çalışmalar:

1. Ekmek, su ve havanın insanın maddî ihtiyaçlar hiyerarşisindeki yerlerini hesaba katarak, namazın sizin hayatınız içinde nerede durduğunu gözden geçiriniz.

2. Kullanılan kapı, çeşme ve pencere temsilleri üzerine düşününüz.

Tarziye edilen risaleler:

- 17. Lem'a, 9. Nota

- 9. Söz, 5. Nükte

İsmâ-i İlahî:

Ma'bud-u Bâkî: Bekânın, sonsuzluğun sahibi, ibadete layık olan biricik Zât.

Mahbub-u Sermedî: Ebediyen, değişmez bir şekilde sonsuz sevgiye lâayık olan Zât.

Rahîm-i Kerîm: Her bir varlığa hususi ikramı, ihsanı ve iltifatıyla merhamet edip şefkatini gösteren Zât.

Tamlamalar:

âb-ı hayat: hayat suyu

ahvâl-i dünyeviye: dünyaya ait hâller, uğraşlar

hâne-i cisim: vücut evi, cismani gövde

hava-yı nesîm: hoş, hafif bir rüzgarın taşıdığı ferahlatıcı hava

kemâl-i sür'at: hız kesmeden, tam gaz

latîfe-i Rabbâniye: İnsanın Rabb'inin varlığını, birliğini mutlak anlamda hissettiği ve onunla Rabb'îyle daim irtibatla olabildiği hususi latifesi

sırr-ı insanî: insana ait sır

vâveylâ-i firâk: ayrılık feryadı, iniltisi

Terimler:

celb: çekmek, getirmek

cezb: çekme

elem: üzüntü, ızdırap

emel: umut, beklenti

kasâvet: katılık, sertlik

kût: gıda

mâruz: bir şeyin tesiri altında kalma

meftun: gönül vermiş, bağlanmış

mübtelâ: bağımlı, tutkun

niyaz: yalvarış, yakarış
pürsevdâ: sevgi dolu
teessürât: üzüntüler, kederler, gamlar
tekerrür: tekrar etme
telezzüz: lezzet alma
teneffüs: nefes alma, solunum
teveccüh: yönelme, yüzünü dönme

21. SÖZ'ÜN BİRİNCİ MAKAMI ÜÇÜNGÜ İKAZ

*Cenâb-ı Hakk'ın sana verdiği sabır kuvvetini, eğer
yanlış yolda dağıtmazsan, her meşakkate ve her
musîbete kâfi gelebilir.*

Üçüncü İkaz

Ey sabırsız nefsim! Acaba geçmiş günlerdeki ibadet külfetini ve namazın meşakkatini ve musibet zahmetini, bugün düşünüp muzdarip olmak; hem gelecek günlerdeki ibadet vazifesini ve namaz hizmetini ve musibet elemi, bugün tasavvur edip sabırsızlık göstermek hiç kâr-ı akıl mıdır?

Şu sabırsızlıkta misalin şöyle bir sersem kumandana benzer ki: Düşmanın sağ cenah kuvveti onun sağındaki kuvvetine iltihak etmiş ve ona taze bir kuvvet olduğu hâlde, o tutar mühim bir kuvvetini sağ cenaha gönderir, merkezi zayıflştırır. Hem sol cenahta düşmanın askeri yok iken ve daha gelmeden, büyük bir kuvvet gönderir, “Ateş et” emrini verir! Merkezi bütün bütün kuvvetten düşürtür. Düşman işi anlar; merkeze hücum eder; târumâr eder.

Evet, buna benzersin. Çünkü; geçmiş günlerin zahmeti, bugün rahmete kalbolmuş. Ele mi gitmiş, lezzeti kalmış. Külfeti, kerâmete iltihak ve meşakkati, sevaba inkılâp etmiş. Öyle ise; ondan usanç almak değil, belki yeni bir şevk, taze bir zevk ve devamı ciddî bir gayret almak lâzım

gelir. Gelecek günler ise; madem gelmemişler, şimdiden düşünüp usanmak ve fütur getirmek, aynen o günlerde açlığı ve susuzluğu ile bugün düşünüp bağırıp çağırmak gibi bir divâneliktir.

Madem hakikat böyledir, âkıl isen, ibadet cihetinde yalnız bugünü düşün. Ve “Onun bir saatini, ücreti pek büyük, külfeti pek az, hoş ve güzel ve ulvî bir hizmete sarf ediyorum.” de. O vakit senin acı bir füturun, tatlı bir gayrete inkılâp eder.

İşte ey sabırsız nefsim! Sen, üç sabır ile mükellefsin. Birisi: Tâat üstünde sabırdır. Birisi: Mâsiyetten sabırdır. Diğeri: Musibete karşı sabırdır. Aklın varsa, şu üçüncü ikazdaki temsilde görünen hakikati rehber tut. Merdâne “Yâ Sabûr!” de, üç sabrı omuzuna al. Cenâb-ı Hakk’ın sana verdiği sabır kuvvetini eğer yanlış yolda dağıtmazsan her meşakkate ve her musîbete kâfi gelebilir.. ve o kuvvetle dayan.

“Ey mü’minler, sabırla ve namazla Allah’tan yardım isteyin. Hiç şüphesiz Allah, sabredenler ile beraberdir.” (Bakara Sûresi, 153. âyet) âyetinde görüleceği üzere sabır ve namaz ilahi inayeti çeken iki kuvvetli alıcıdır. Ancak namazın kendisi de üzerinde sabredilmesi gereken bir ameldir.

Zira hayat boyu, her durumda, günde beş defa terk edilmeden kılınması, namazın nasıl bir sabır gerektirdiğini göstermektedir. Ashab-ı Kiram Efendilerimizin savaş anında nöbetleşe kıldığı namaz ise bütün Müslümanlar için kıyamete dek bu konuda en güzel bir derstir.

Namaz konusundaki sabır elbette ki aktif bir sabırdır. Nasıl bir sporcunun bedeni uzun antrenmanlar neticesinde form tutmaktadır. Ancak aynı sporcu üç gün idman yapmasa eski formundan düşmektedir. İnsan ruhu da ibadetler hususunda sabredip hassas davranmak-

la kuvvet kazanmaktadır. Aksi hâlde bir vakit namazını aksatan adam, bir öğün yememiş gibi güçten düşecek ve uzun süre yemek yemeyen insanın bitkisel hayata girmesi gibi namaz kılmayan insan ruhu da âdetâ hareket edemez bir hâle gelecektir.

Sabrın sonunun selamet olduğunu bilse de insan, kendi ruhunun en birinci ihtiyacı olan namaz hususunda sabırsızlık gösterebilmektedir. Sabırsızlık hastalığından kurtulmanın çaresi ise insanın sabır kuvvetini, dağıtmadan bulunduğu vakte sarf etmesidir.

Ana fikir:

Geçmiş günlerdeki ibâdet külfetini ve namazın meşakkatini ve musîbet zahmetini bugün düşünüp muzdarip olmak, hem gelecek günlerdeki ibadet vazifesini ve namaz hizmetini ve musîbet elemi bugünkü tasavvur edip sabırsızlık göstermenin hiç kâr-ı akıl olmadığı.

Ana fikri açıklayan cümle:

Geçmiş günlerin zahmeti, bugün rahmete kalbolmuş. Elemi gitmiş, lezzeti kalmış; külfeti, kerâmete iltihak ve

meşakkati, sevâba inkılâb etmiş. Öyle ise, ondan usanç almak değil, belki yeni bir şevk, taze bir zevk ve devamı ciddî bir gayret almak lâzım gelir. Gelecek günler ise, mâdem gelmemişler, şimdiden düşünüp usanmak ve fütür getirmek, aynen o günlerde açlığı ve susuzluğu ile bugün düşünüp, bağırıp çağırmak gibi bir divâneliktir.

Alınacak ders:

İbâdet cihetinde yalnız bugünü düşün.

Ezber cümlesi:

Cenâb-ı Hakk'ın sana verdiği sabır kuvvetini, eğer yanlış yolda dağıtmazsan, her meşakkate ve her musîbete kâfi gelebilir.

Sorular:

1. Sağ, sol ve merkez kuvvetleri sırasıyla neleri temsil etmektedir?

Geçmiş, gelecek ve şimdiki zaman noktasındaki sabırları.

2. İnsan hangi sabırlarla mükellef bulunmaktadır?

Tâat üstünde sabır, mâsiyetten sabır, musîbete karşı sabır.

Çalışmalar:

1. İbadetler, belalar ve günahlara karşı sabra dair Peygamber kıssalarından misaller getiriniz.

2. Kendi hayatınızda sabırsızlık gösterdiğiniz noktaları düşününüz ve temsildeki durumu yaşayıp yaşamadığınızı tahlil ediniz.

Tarziye edilen risaleler:

- 23. Mektup, 4. Sual

- 29. Mektup, 2. Kısım, 8. Nükte

Tamlamalar:

kâr-ı akıl: akıl karı

Terimler:

külfet: zorluk, zahmet

meşakkat: sıkıntı, zahmet

musîbet: hastalık, bela

muzdarip: ızdırıp çeken,

cenah: yön, kanat

iltihak: katılmak, dahil olmak

şevk: kuvvetli arzu, istek

fütûr: usanmışlık, gevşeklik

mükellef: mesuliyet altında olan

mâsiyet: günah, isyan

merdâne: mertçesine, cesurca

21. SÖZ'ÜN BİRİNCİ MAKAMI DÖRDÜNCÜ İKAZ

*Ey sersem nefsim! Acaba, şu vazife-i
ubûdiyet neticesiz midir? Ücreti az mıdır
ki, sana usanç veriyor?*

Dördüncü İkaz

Ey sersem nefsim! Acaba şu vazife-i ubûdiyet neticesiz midir? Ücreti az mıdır ki, sana usanç veriyor? Hâlbuki bir adam sana birkaç para verse veyahut seni korkutsa, akşama kadar seni çalıştırır ve fütursuz çalışırsın. Acaba, bu misafirhane-i dünyada âciz ve fakir kalbine kut ve ginâ ve elbette bir menzilin olan kabrinde gıda ve ziya ve her hâlde mahkemen olan Mahşer'de senet ve berat ve ister istemez üstünden geçilecek Sırat Köprüsü'nde nur ve burak olacak bir namaz, neticesiz midir veyahut ücreti az mıdır? Bir adam sana yüz liralık bir hediye vaad etse, yüz gün seni çalıştırır. Hulfü'l-va'd edebilir o adama itimad edersen, fütursuz işlersin.

Acaba hulfü'l-va'd hakkında muhal olan bir Zât, cennet gibi bir ücreti ve saadet-i ebediye gibi bir hediyeği sana vaad etse.. pek az bir zamanda, pek güzel bir vazifede seni istihdam etse, sen hizmet etmezsen veya isteksiz, suhre gibi veya usançla, yarım yamalak hizmetinle O'nu vaadinde ittiham ve hediyesini istihfaf

etsen, pek şiddetli bir tedibe ve dehşetli bir tâzibe müste-
tehak olacağını düşünmüyor musun? Dünyada hap-
sin korkusundan en ağır işlerde fütursuz hizmet ettiğin
hâlde, cehennem gibi bir haps-i ebedinin havfı, en hafif
ve latîf bir hizmet için sana gayret vermiyor mu?

İZAH

Mükâfat ve ceza her çeşit eğitim faaliyetinin vazgeçilmezleridir. İmtihan dünyası dediğimiz bu eğitim yurdunun sonunda da Cennet adında bir mükâfat memleketi ve Cehennem namında bir ceza evi bulunduğu kesin olarak bildirilmiştir.

İnsan Rabb'ine ibadet ederken kalben ve ruhen Cennet'i kazanmayı veya Cehennem'den kurtulmayı kulluğuna esas yapmaz; ancak insan nefsi terbiye adına her zaman böyle bir teklifle tehdit arasında kalmaya muhtaçtır. Tam terbiye olabilmesi için devamlı bir sûrette korku ve ümit arasında kalmak durumunda olan insanın ibadet konusundaki tembelliğinin bir sebebi de Rabb'in bu vaad ve vaidini tam olarak idrak edememesidir.

Yoksa birkaç saniye mum alevi içinde elini tutamayan insanın Cehennem'den korkmaması veya bir dakikası binler sene mesudane dünya hayatına denk olan Cennet'i arzulamaması düşünülemez. Ancak, geleceği kesin olsa da bir hayvanı en güzel bir nimeti vaad etmekle hazır lezzetinden alıkoymak mümkün değildir. Akıl için son derece mâkul olsa da, hayvan mertebesindeki nefsin tonlarca faydalı ve tatlı rızkı, önünde gördüğü bir kaşık zehirli bala tercih etmesi için iyi bir terbiyeden geçmesi gerekmektedir. Bu terbiye ise en başta namazı kılmak ile mümkündür.

Ana fikir:

Namazın büyük neticelerine karşı insanın tembelliğinin anlamsızlığı.

Ana fikri açıklayan cümle:

Acaba hulfü'l-vaad, hakkında muhâl olan bir Zât, Cennet gibi bir ücreti ve saadet-i ebediye gibi bir hediye-yi sana vaad etse, pek az bir zamanda, pek güzel bir vazifede seni istihdam etse; sen hizmet etmezsen veya isteksiz, suhre gibi veya usançla, yarım yamalak hizmetinle O'nu vaadinde ittiham ve hediyesini istihfaf etsen, pek şiddetli bir te'dibe ve dehşetli bir tâzibe müstehak olacağını düşünmüyor musun?

Alınacak ders:

Namazın, insanın bu misafirhâne-i dünyada âciz ve fakir kalbine kût ve gınâ ve elbette bir menzili olan kabrinde gıda ve ziyâ ve herhâlde mahkemesi olan Mahşerde senet ve berat ve ister istemez üstünden geçeceği Sırat Köprüsünde nur ve burak olacağı.

Ezber cümlesi:

Ey sersem nefsim! Acaba, şu vazife-i ubûdiyet neticesiz midir? Ücreti az mıdır ki, sana usanç veriyor?

Sorular:

1. Namazın kul için kabirde, mahşerde ve sırat-
ta ne gibi faydaları olacağı zikredilmektedir?

Kabirde gıda ve ziyâ, mahşerde senet ve berat, sırat-
ta nur ve Burak.

2. Cenâb-ı Hakk'ın insanı kulluk vazifesinde istih-
dam etmesine karşılık; namaz kılmamak veya isteksiz,
suhre gibi veya usançla, yarım yamalak kılmak ne gibi
manalar ifade etmektedir ki, pek şiddetli bir te'dibe ve
dehşetli bir tâzibe müstehak olmaktadır?

Cenâb-ı Hakk'ı vaadinde ittihâm (Cennet'i ver-
mez, veremezmiş gibi görmek) ve hediyesini istihfaf
etmek (Cennet'i küçük görmek) manalarına gelece-
ğinden pek şiddetli bir te'dibe ve dehşetli bir tâzibe
müstehak olmaktadır?

Çalışmalar:

1. Doğru bilgileri öğrenmek veya cahil kalmak, me-
zun olmak veya olamamak, iyi bir meslek sahibi olmak
veya işsiz kalmak, seni sevenlere layık olmak veya onla-
rı utandırmak, bunlardan hangileri eğitim hayatınızda te-
mel teşvik edici rolü oynamaktadır, değerlendiriniz.

2. İbadetlerinize devam konusunda Cennet'i kazanmak noktasındaki ümit ile Cehennem'den kurtulmak noktasında korku hislerinin ne derece yer tuttuğunu tahlil ediniz. Peygamber Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) bu konudaki dualarını araştırınız.

Tarziye edilen risaleler:

- 2. Lem'a, 2. Nükte
- 16. Söz, 4. Şua

Tamlamalar:

haps-i ebedî: daimi hapis, cehennem

hulfü'l-vaad: vaadinden dönmek, caymak

saadet-i ebediye: ebedî mutluluk, cennet

vazife-i ubûdiyet: kulluk vazifesi

Terimler:

istihdam: görevlendirme, bir hizmette kullanma

istihfaf: hafif görme, küçümseme

ittiham: yargılamak

fütur: usanmışlık, gevşeklik

gınâ: bolluk, zenginlik

kût: gıda

müstehak: istihkak kesbetmiş

suhre: alay etme, dalga geçme

tâzib: azab etmek

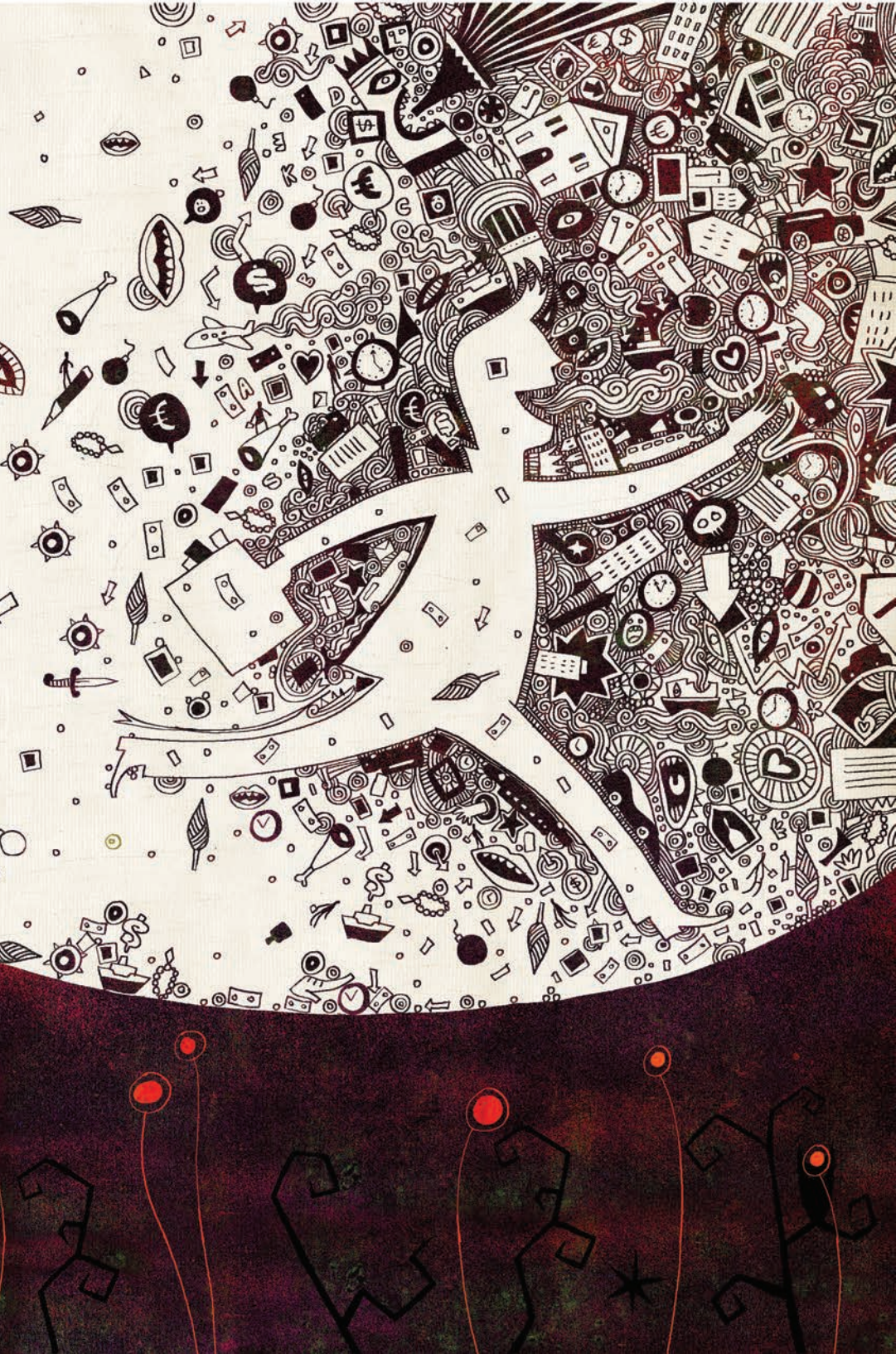
te'dib: edeplendirme, haddini bildirme

21. SÖZ'ÜN BİRİNGİ MAKAMI BEŞİNGİ İKAZ

*Acaba sırf dünya için mi yaratılmışsın
ki, bütün vaktini ona sarf ediyorsun?*

Beşinci İkaz

Ey dünya-perest nefsim! Acaba ibadetteki füturun ve namazdaki kusurun meşâgil-i dünyeviyyenin kesretinden midir? Veyahut derd-i maişetin meşğalesiyle vakit bulamadığından mıdır? Acaba sırf dünya için mi yaratılmışsın ki, bütün vaktini ona sarf ediyorsun!

Sen istidat cihetiyle bütün hayvanâtın fevkinde olduğunu ve hayat-ı dünyeviyyenin levâzımatını tedârikte iktidar cihetiyle, bir serçe kuşuna yetişemediğini biliyorsun. Bundan neden anlamıyorsun ki, vazife-i asliyen hayvan gibi çabalamak değil; belki hakikî bir insan gibi, hakikî bir hayat-ı dâime için sa'y etmektir. Bununla beraber meşâgil-i dünyeviye dediğin, çoğu sana ait olmayan ve fuzûlî bir surette karıştığın ve karıştırdığın mâlâyânî meşğalelerdir. En elzemini bırakıp, güya binler sene ömrün var gibi en lüzumsuz mâlûmat ile vakit geçiriyorsun. Meselâ: “Zühâl’in etrafındaki halkaların keyfiyeti nasıldır? Ve Amerika tavukları ne kadardır?” gibi kıymetsiz şeylerle kıymettar vaktini geçiriyorsun. Güya, kozmoğrafya ilminden ve istatistikçi fenninden bir kemâl alıyorsun!..

Eğer desen: “Beni namazdan ve ibadetten alıkoyan ve fütur veren öyle lüzumsuz şeyler değil, belki derd-i maişetin zarûrî işleridir.”

Öyle ise ben de sana

Derim ki: Eğer yüz kuruş bir gündelik ile çalışsan, sonra biri gelse, dese ki: “Gel on dakika kadar şurayı kaz, yüz lira kıymetinde bir pırlanta ve bir zümrüt bulacaksın.” Sen ona: “Yok, gelmem. Çünkü on kuruş gündeliğimden kesilecek, nafakam azalacak.” desen.. ne kadar divanece bir bahane olduğunu elbette bilirsin.

Aynen onun gibi; sen şu bağında, nafakan için işliyorsun. Eğer farz namazı terk etsen, bütün sa’yin semeresi, yalnız dünyevî ve ehemmiyetsiz ve bereketsiz bir nafakaya münhasır kalır. Eğer sen istirahat ve teneffüs vakitini, ruhun rahatına, kalbin teneffüsüne medâr olan namaza sarf etsen; o vakit bereketli nafaka-yı dünyeviye ile beraber, senin nafaka-yı uhreviyene ve zâd-ı âhiretine ehemmiyetli bir menba olan, iki maden-i mânevî bulursun:

• **Birinci Maden:** Bütün bağındaki^{1(Hâşiye)} yetiştirdiğin –çiçekli olsun, meyveli olsun– her nebâtın, her ağacın tesbihâtından, güzel bir niyet ile, bir hisse alıyorsun.

• **İkinci Maden:** Hem bu bağdan çıkan mahsulattan kim yese, –hayvan olsun, insan olsun, inek olsun, sinek olsun, müşteri olsun, hırsız olsun– sana bir sadaka hükmüne geçer. Fakat o şart ile ki: Sen, Rezzâk-ı Hakikî nâmına ve izni dairesinde tasarruf etsen ve O’nun malını, O’nun mahlûkatına veren bir tevziat memuru nazarıyla kendine baksan...

İşte bak: Namazı terk eden ne kadar büyük bir hasâret eder. Ne kadar ehemmiyetli bir serveti kaybeder. Ve sa’ye pek büyük bir şevk veren ve amelde bü-

¹(Hâşiye)

Bu makam, bir bağda bir zâta bir derstir ki, bu tarz ile beyân edilmiş.

yük bir kuvve-i mânevî temin eden o iki neticeden ve o iki madenden mahrum kalır, iflâs eder. Hatta ihtiyarlandıkça bahçecilikten usanır, fütur gelir. “Neme lâzım” der.. “Ben zaten dünyadan gidiyorum. Bu kadar zahmeti ne için çekeceğim?” diyecek, kendini tembelliğe atacak. Fakat evvelki adam der: “Daha ziyade ibadetle beraber sa’y-i helâle çalışacağım. Tâ kabrime daha ziyade ışık göndereceğim. Âhiretime daha ziyade zahîre tedârik edeceğim.”

Elhâsıl: Ey nefis! Bil ki: Dünkü gün senin elinden çıktı. Yarın ise; senin elinde senet yok ki, ona mâliksin. Öyle ise, hakikî ömrünü, bulunduğun gün bil. Lâakal günün bir saatini ihtiyat akçesi gibi, hakikî istikbal için teşkil olunan bir sandukça-yı uhreviye olan bir mescide veya bir seccâdeye at.

Hem bil ki; her yeni gün sana, hem herkese bir yeni âlemin kapısıdır. Eğer namaz kılmazsan, senin o günkü âlemin zulümâtlı ve perişan bir hâlde gider. Senin aleyhinde âlem-i misalde şehâdet eder. Zira herkesin, her günde, şu âlemden bir mahsus âlemi var. Hem o âlemin keyfiyeti, o adamın kalbine ve ameline tâbidir.

Nasıl ki aynanda görünen muhteşem bir saray, aynanın rengine bakar. Siyah ise, siyah görünür; kırmızı ise, kırmızı görünür. Hem onun keyfiyetine bakar. O ayna şişesi düzgün ise, sarayı güzel gösterir; düzgün değil ise, çirkin gösterir. En nazik şeyleri kaba gösterdiği misillü; sen kalbinle, aklınla, amelinle, gönlünle, kendi âleminin şeklini değiştirirsin. Ya aleyhinde, ya lehinde şehâdet ettirebilirsin.

Eğer namazı kılsan, o namazın ile, o âlemin Sâni-i Zülcelâl'ine müteveccih olsan, birden, sana bakan âlemin tenevvür eder. Âdeta namazın bir elektrik lâmbası ve namaza niyetin, onun düğmesine dokunması gibi, o âlemin zulümâtını dağıtır. Ve o herc ü merc-i dünyeviyedeki karmakarışık, perişanîyet içindeki tebeddülât ve harekât, hikmetli bir intizâm ve mânidar bir kitabet-i kudret olduğunu gösterir. ² اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ âyet-i pür-envârından bir nurû, senin kalbine serper. Senin o günkü âlemini, o nurun in'ikâsıyla ışıklandırır. Senin lehinde nuranîyetle şehâdet ettirir.

Sakin deme: “Benim namazım nerede.. şu hakikat-i namaz nerede!” Zira bir hurma çekirdeği, bir hurma ağacı gibi, kendi ağacını tavsif eder. Fark yalnız icmâl ve tafsîl ile olduğu gibi; senin ve benim gibi bir âmînin –velev hissetmezse– namazı, büyük bir velînin namazı gibi şu nurdan bir hissesi var, şu hakikatten bir sırrı vardır –velev şuurun taallûk etmezse– Fakat, derecâta göre inkişaf ve tenevvürü ayrı ayırır.

Nasıl bir hurma çekirdeğinden, tâ mükemmel bir hurma ağacına kadar ne kadar merâtîp bulunur... Öyle de; namazın derecâtında da daha fazla merâtîp bulunabilir. Fakat bütün o merâtîpte, o hakikat-i nurâniyenin esası bulunur...

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى مَنْ قَالَ: الصَّلَاةُ عِمَادُ الدِّينِ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ³

² “Allah göklerin ve yerin nurudur.” (Nûr sûresi, 24/35)

³ Allahım! “Namaz dinin direğidir.” buyuran Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ve O'nun âl ve ashabına salât ve selâm eyle!

İZAH

Bir yerden bir yere taşınmak için yolculuğa çıkacak olsak ve götürebileceğimiz eşya miktarı kısıtlı olsa, bavullarımızı ne ile doldururuz? Kalacağımız yerde bize mutlaka lazım olacak malzemelerle mi, yoksa sadece o yolculuk esnasında kullanacağımız geçici eşyalarla mı?

Elbette mantıklı olan bavullarımızı daimi kalacağımız yere göre doldurmak, yolculuk sırasında kullanacaklarımız için ise bir el çantası hazırlamaktır. Ancak genelde insan aldanır ve iki hayat arasında tam tersi bir tercihte bulunur.

İnsanın günlük işleri içerisinde dünyadan âhirete kalan ne kadar da azdır. Ancak namaz kılmak ve güzel ni-

yeti ile insanın günlük işleri de ibadet kıymeti alacağından dünya kârlı bir ticarethane olur. Hem ibadet için dünya işlerini terk etmek mecburiyeti de olmaz. Kılınan namazla birlikte insanlar için yaptığı faydalı işlerin tamamı kişinin sevap hanesine yazılır.

Bir şey daha var ki; insan namazının manevi tadına varamaz ise hemen vazgeçmemelidir. Okuma yazmayı yeni öğrenen bir çocuk, harfleri tek tek seçerken veya yeni yeni hecelerken elbette bir romandan lezzet alamaz. Ama ne zaman ki okuma ve yazmada ilerler, okuya okuya edebî ve fikri kabiliyeti gelişir, onun için farklı kitaplar okumak ayrı bir zevk kaynağı olacaktır.

Kullukta bulunmakla da insan nefisini tanıyacak, Rabb'ini bilecek ve bir süre sonra başta namaz olmak üzere eda edilen her ibadet, aranıp, arkasından koşula-
cak bir mücevher kıymetini alacaktır. Rabb'im hepimize böyle bir ibadet neşesini tattırsın inşallah.

Ana fikir:

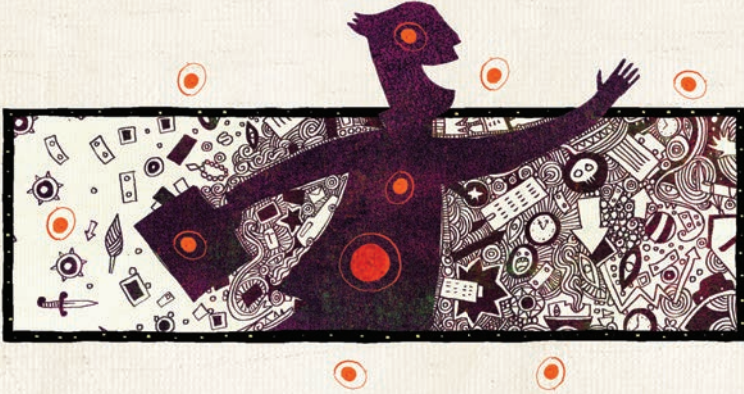
“Dünya meşgalesinin çokluğu ve geçim sıkıntısının meşgul etmesi sebebiyle namaz kılamıyorum.” bahanesinin anlamsız olduğu.

Ana fikri açıklayan cümle:

Bundan neden anlamıyorsun ki vazife-i asliyen hayvan gibi çabalamak değil, belki hakiki bir insan gibi, hakiki bir hayat-ı dâime için sa'y etmektir.

Alınacak ders:

Farz namazı terk edenin, bütün sa'yin semeresi, yalnız dünyevî ve ehemmiyetsiz ve bereketsiz bir nafakaya münhasır kalacağı.

Ezber cümlesi:

Acaba sırf dünya için mi yaratılmışsın ki, bütün vak-tini ona sarf ediyorsun?

Sorular:

1. Vazife-i asliyesini bilen hakiki bir insan, dünyada ne için sa'y etmelidir?

Hakiki bir hayat-ı dâime için.

2. İstirahat ve teneffüs vaktini ruhun rahatına, kalbin teneffüsüne medâr olan namaza sarf eden bir çiftçinin, bereketli nafaka-i dünyeviye ile beraber, nafaka-i uhreviyesine ve zâd-ı âhiretine ehemmiyetli bir menba olan iki mâden-i mânevî bulacağı müjdelenmiştir, bunlar nelerdir?

• Birinci mâden: Bütün bağındaki yetiştirdiği, çiçekli olsun, meyveli olsun, her nebâtın, her ağacın tesbihâtından, güzel bir niyet ile bir hisse alır.

• İkinci mâden: Hem, o bağdan çıkan mahsülâtta kim yese sadaka hükmüne geçer.

Çalışmalar:

1. Namaz kılmanızı engelleyen veya namazın gecikmesine sebep olan şeyler, ders çalışmak gibi gerekli meseleler midir, değerlendiriniz. Televizyon seyretme ve bilgisayar oynama gibi faaliyetlerinize ayırdığınız vakitleri, namaza ayırdıklarınızla kıyaslayınız.

2. Eski namazlarınızla şimdiki namazlarınız arasında bir fark görüyor musunuz? Her bir namazda daha yeni bir ufuk yakaladığınızı hissedebiliyor musunuz? Hangi durumlarda namazınızı daha iyi hissettiğinizi düşünüyorsunuz? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

Tarziye edilen risaleler:

- 23. Lem'a, Hatime, 1. Sual

- İşaratü'l-İ'caz, "Tembellikle namazını kılmayan veya terk eden..."

Esma-i İlahi.

Rezzâk-ı Hakiki: Kullarının rızkını takdir edip, eksiksiz veren; onları yedirip, içirmek için nimetleri vesile kılan, hakiki rızık verici Zât.

Sâni-i Zülcelâl: Yarattığı her bir varlığa benzersiz sanatıyla kendisine ait bir mühür vuran ve bu sanatlı mahlûkatın başkalarına isnadına müsaade etmeyen Celalli sanatkâr Zât.

Tamlamalar.

âlem-i misâl: her şeyin hakikatini temsil eden görüntüleriyle temsil edildiği mana alemine açılan köprü âlem

âyet-i pürenvâr: sırf nur olan âyet

derd-i maişet: maişet derdi, geçim sıkıntısı

hayat-ı dâime: ebedi, sonsuz hayat

hayat-ı dünyeviye: geçici dünya hayatı

herc ü merc: karışıklık, alt üst olmuşluk

mâden-i mânevî: manevi maden, maneviyat adına kıymetli

meşâgil-i dünyeviye: dünyaya ait meşguliyetler

kitâbet-i kudret: kudret yazıları, yaratılış âyetleri

vazife-i asliye: asıl vazife, sorumlu olunan görev

Terimler.

in'ikâs: yansıma, aksetme

inkişaf: gelişme, açılarak ortaya çıkma

kozmoğrafya: varlıktaki düzeni temel fizik yasaları çerçevesinde inceleyip, değerlendiren geleneksel bilim disiplini

levâzımât: lüzumlu ihtiyaç maddeleri

mahsülât: verim, elde edilen ürün

mâlâyânî: boş, anlamsız, faydasız

menba: kaynak

nafaka: geçim

tebeddülât: dönüşüm, başkalaşım

tedârik: sağlamak, elde etmek

tenevvür: aydınlanma, nurlanma

zâd: azık, yiyecek

Zühal: Satürn gezegeni

23. SÖZ'ÜN BİRİNGİ MEBNASI BİRİNGİ NOKTA

İnsan, Cenâb-ı Hakk'ın antika bir sanatıdır ve en nâzik ve nâzenin bir mucize-i kudretidir ki, insanı bütün esmâsının cilvesine mazhar ve nakışlarına medâr ve kâinata bir misâl-i musağgar sûretinde yaratmıştır.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ۖ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ
أَسْفَلَ سَافِلِينَ ۖ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ¹

Birinci Mebhas

*İmanın binler mehâsininden yalnız beşini
"Beş Nokta" içinde beyan ederiz.*

Birinci Nokta

İnsan; nur-u iman ile âlâ-yı illiyyîne çıkar. Cennete lâıyk bir kıymet alır. Ve zulmet-i küfür ile, esfel-i sâfilîne düşer. Cehenneme ehil olacak bir vaziyete girer. Çünkü iman, insanı Sâni-i Zülcelâl'ine nisbet ediyor; iman, bir intisaptır. Öyle ise insan, iman ile insanda tezahür eden sanat-ı ilâhiye ve nukuş-u esmâ-yı rabbaniye itibarıyla bir kıymet alır. Küfür, o nisbeti kat'eder. O kat'dan sanat-ı rabbaniye gizlenir. Kıymeti da-hi yalnız madde itibarıyla olur. Madde ise; hem fâniye, hem zâile, hem muvakkat bir hayat-ı hayvanî olduğundan, kıymeti hiç hükmündedir. Bu sırrı bir temsil ile beyân edeceğiz.

¹ "Biz insanı en mükemmel surette yarattık. Sonra da onu en aşağı derekeye düşürdük. Ancak iman edip güzel ve makbul işler yapanlar müstesnadır." (Tîn sûresi, 95/4-6).

Meselâ insanların sanatları içinde, nasıl ki madde-
nin kıymeti ile sanatın kıymeti ayrı ayrıdır. Bazen mü-
savi, bazen madde daha kıymettar, bazen oluyor ki, beş
kuruşluk demir gibi bir maddede beş liralık bir sanat
bulunuyor. Belki bazen, antika olan bir sanat, bir mil-
yon kıymeti aldığı hâlde, maddesi beş kuruşa da değ-
miyor.

İşte öyle antika bir sanat, antikacıların çarşısına gi-
dilse; harika-pîşe ve pek eski hünerver sanatkârına nis-
bet ederek, o sanatkârı yâd etmekle ve o sanatla teşhir
edilse, bir milyon fiyatla satılır. Eğer, kaba demirciler
çarşısına gidilse, beş kuruşluk bir demir pahasına alı-
nabilir.

İşte insan, Cenâb-ı Hakk'ın böyle antika bir sana-
tıdır. Ve en nazik ve nâzenin bir mucize-i kudretidir ki;
insanı, bütün esmâsının cilvesine mazhar ve nakışları-
na medâr ve kâinata bir misal-i musaggar suretinde ya-
ratmıştır.

Eğer nur-u iman içine girse; üstündeki bütün
mânidâr nakışlar o ışıkla okunur. O mümin, şuur ile
okur ve o intisapla okutur. Yani: “Sâni-i Zülcelâl'in
masnûuyum, mahlukuyum, rahmet ve keremine maz-
harım” gibi mânâlarla insandaki sanat-ı rabbaniye teza-

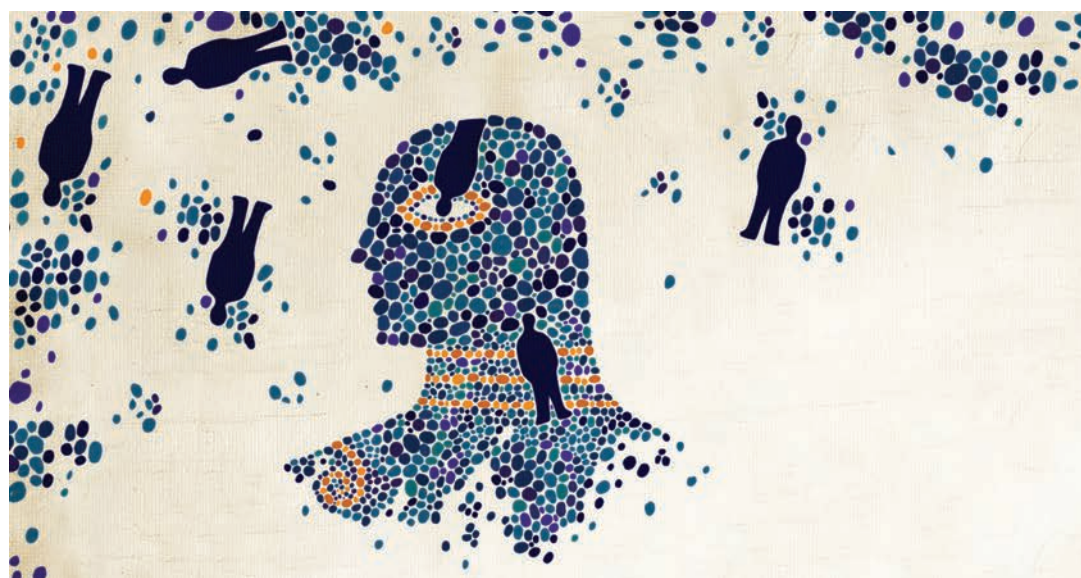
hür eder. Demek Sâni'ine intisaptan ibaret olan iman, insandaki bütün âsâr-ı sanatı izhar eder. İnsanın kıymeti, o sanat-ı rabbaniyeye göre olur ve ayna-yı samedâniye itibarıyladır. O hâlde şu ehemmiyetsiz olan insan, şu itibarla bütün mahlukat üstünde bir muhatab-ı ilâhî ve cennete lâayk bir misafir-i rabbanî olur.

Eğer kat-ı intisaptan ibaret olan küfür, insanın içine girse; o vakit bütün o mânidâr nukuş-u esmâ-yı ilâhiye karanlığa düşer, okunmaz. Zira Sâni' unutulsa, Sâni'a müteveccih mânevî cihetler de anlaşılmaz. Âdeta baş aşağı düşer. O mânidâr âlî sanatların ve mânevî âlî nakışların çoğu gizlenir.

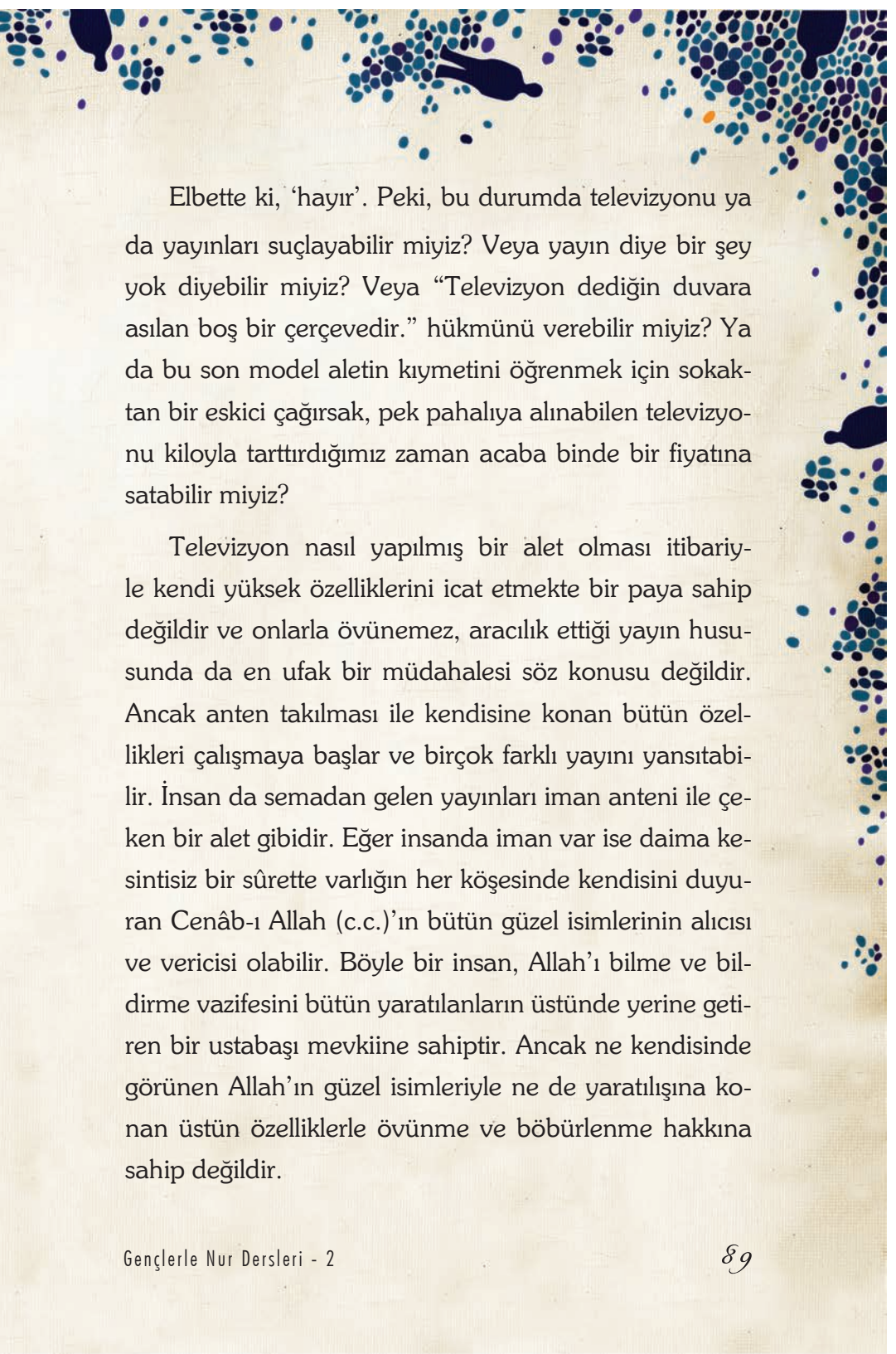
Bâki kalan ve göz ile görülen bir kısmı ise, süflî esbaba ve tabiata ve tesadüfe verilip, nihayet sukut eder. Her biri birer parlak elmas iken, birer sönük şişe olurlar. Ehemmiyeti yalnız madde-i hayvaniyeye bakar.

Maddenin gayesi ve meyvesi ise, dediğimiz gibi; kısacık bir ömürde hayvanâtın en âcizi ve en muhtacı ve en kederlisi olduğu bir hâlde yalnız cüz'î bir hayat geçirmektir. Sonra tefessüh eder gider. İşte küfür; böyle mahiyet-i insaniyeyi yıkar, elmastan kömüre kalbeder.

Son teknoloji eseri bir televizyonumuz olduğunu düşünelim, en yüksek kalitede yüzlerce yayını üç boyutlu olarak gösterebiliyor olsun, antenlerimiz de bu kalitedeki yayını çekebiliyor olsun ve yayınlar da mükemmel bir şekilde kesintisiz devam etsin. Eğer bu pek harika televizyonun anteni ile bağlantısı yoksa siyah beyaz da olsa herhangi bir görüntü almamız mümkün olabilir mi?

Elbette ki, 'hayır'. Peki, bu durumda televizyonu ya da yayınları suçlayabilir miyiz? Veya yayın diye bir şey yok diyebilir miyiz? Veya "Televizyon dediğin duvara asılan boş bir çerçevedir." hükmünü verebilir miyiz? Ya da bu son model aletin kıymetini öğrenmek için sokaktan bir eskici çağırsak, pek pahalıya alınabilen televizyonu kiloyla tarttırdığımız zaman acaba binde bir fiyatına satabilir miyiz?

Televizyon nasıl yapılmış bir alet olması itibariyle kendi yüksek özelliklerini icat etmekte bir paya sahip değildir ve onlarla övünemez, aracılık ettiği yayın hususunda da en ufak bir müdahalesi söz konusu değildir. Ancak anten takılması ile kendisine konan bütün özellikleri çalışmaya başlar ve birçok farklı yayını yansıtabilir. İnsan da semadan gelen yayınları iman anteni ile çeken bir alet gibidir. Eğer insanda iman var ise daima kesintisiz bir sûrette varlığın her köşesinde kendisini duyan Cenâb-ı Allah (c.c.)'ın bütün güzel isimlerinin alıcısı ve vericisi olabilir. Böyle bir insan, Allah'ı bilme ve bildirme vazifesini bütün yaratılanların üstünde yerine getiren bir ustabaşı mevkiine sahiptir. Ancak ne kendisinde görünen Allah'ın güzel isimleriyle ne de yaratılışına konan üstün özelliklerle övünme ve böbürlenme hakkına sahip değildir.

Diğer yönden anten takılmaz, yani küçücük görünen bir bağlantı kurulmaz ise son teknoloji ürünü bu aletin bütün üstün özellikleri kaybolacağı gibi o sayısız yayından da bir eser görmek mümkün olmayacaktır. Televizyonumun bir işe yaraması için, bari çerçeve olarak kullanayım deseniz, adi bir çitanın yaptığı görevi de görmesi mümkün olmayacaktır. Veya akvaryum olarak kullanayım deseniz, basit bir camdan yapılan akvaryumun yaptığı işi yapamadığı gibi, su döküldüğü anda yanıp, patladığı görülecektir. İnsan da anteni takmamak ve semadan gelen yayını almamak manasında, iman ile ibadet etmemekte diretir ise kendisinde gizli olan ilahi sanatları atıl bırakmış ve kendisinde görünecek rabbani isimlerin nakışlarını karartmış olacaktır.

Evet, elmas ve kömür arasında kimyasal açıdan sadece bir karbon bağı fark vardır ama biz elması, sahip olduğu bir karbon bağı farktan dolayı parıl parıl parladığı için kuyumcular çarşısında en üst mevkie koyarken, o tek karbon bağı eksik olan kömürü kapkara kesildiği için sobaya atıp yakmaktayız. Cenâb-ı Hakk'ın adalet ve hakkaniyeti de farklı değildir. Küçük bir bağlantı gibi görünse de insanın kapkara olmasını netice verdiği için iman etmemenin cezası Cehennem; insanı adayı olduğu yüksek değere ulaştırdığından dolayı imanın hediyesi ise Cennet olmuştur.

Ana fikir:

İnsanın, iman nuru ile âlâ-yı illiyyîne çıkacağı; Cennet'e lâıyk bir kıymet alacağı. Ve küfür karanlığı ile esfel-i sâfilîne düşeceğı; Cehennem'e ehil olacak bir vaziyete gireceğı.

Ana fikri açıklayan cümle:

İnsan, iman ile insanda tezâhür eden san'at-ı İlâhiye ve nukuş-u esmâ-i Rabbâniye itibariyle bir kıymet alır. Küfür, o nisbeti kat' eder. O kat'dan san'at-ı Rabbâniye gizlenir, kıymeti dahi yalnız madde itibariyle olur. Madde ise, hem fâniye, hem zâile, hem muvakkat bir hayat-ı hayvanî olduğundan, kıymeti hiç hükmündedir.

Alınacak ders:

Eğer, nur-u iman, (insanın) içine girse, üstündeki bütün mânidar nakışlar o ışıkla okunur. O mü'min, şuur ile okur ve o intisabla okutur.

Ezber cümlesi.

İnsan, Cenâb-ı Hakk'ın antika bir sanatıdır ve en nâzik ve nâzenin bir mucize-i kudretidir ki, insanı bütün esmâsının cilvesine mazhar ve nakışlarına medâr ve kâinata bir misâl-i musağgar sûretinde yaratmıştır.

Sorular:

1. İmanı neticesinde insanın hangi özellikleri görünür olmaktadır?

San'at-ı İlâhiye ve nukuş-u esmâ-i Rabbâniye.

2. Cenâb-ı Hakk'ın bütün esmâsının cilvesine mazhar, nakışlarına medâr ve kâinata bir misâl-i musağgar sûretinde yarattığı mahlûku hangisidir?

İnsan.

Çalışmalar:

1. İman ile insanda görünür olan ilahi sanatlar nelerdir? Bir mü'min olarak kendinizde okuyabildiğiniz manidar nakışlar nelerdir? Ve mü'min olarak bunları okutabildiğinizi düşünüyor musunuz? Değerlendiriniz.

2. Diğer varlıklardan farklı olarak insanın Cenâb-ı Hakk'ın bütün güzel isimlerine mazhar olmasının ne demek olduğunu, tabiattan misallerle kıyas ederek anlamaya çalışınız.

Tarziye edilen risaleler.

- 32. Söz, 3. Mevkıf, 2. Nokta, 2. Mebhas

- 17. Lem'a, 5. Nota

Esma-i İlahi.

Sâni-i Zülcelâl: Yarattığı her bir varlığa benzersiz sanatıyla kendisine ait bir mühür vuran ve bu sanatlı mahlûkatın başkalarına isnadına müsaade etmeyen Celalli sanatkâr Zât.

Tamlamalar.

âlâ-yı illiyyîn: yüceler yücesi, en yüksek mertebe.

âsâr-ı sanat: sanat eserleri, insanın bakışına sunulan ilahi sanatlar

âyine-i Samedâniye: Allah'ın yarattığı hiçbir mahlûkuna muhtaç olmadığını ve her şeyin O'na mutlak ihtiyaç içinde bulunduğunu gösteren Samediyet aynası

esfel-i sâfilîn: aşağıların aşağısı, en alt mertebe

kat-ı intisab: bağın, bağlantının kopması

mahiyet-i insaniyeyi: insanın asli vasfı

misafir-i Rabbânî: Rabb'in misafiri, yeryüzü konuğu
misâl-i musağgar: bir şeyi küçük ölçekte temsil eden
misal, özlü numune

muhabat-ı İlâhî: ilahi hitaba muhabat olan kul, mu-
habatane makama terakki etmiş makbul şahıs

mucize-i kudret: kudret mucizesi, yaratılış harikası

nukuş-u esmâ-i Rabbâniye: Rabbani isimlerin nakış-
ları, Rabb'in varlık üstünde tasarruf eden isimlerinin ser-
gilediği süslemeler

san'at-ı İlâhiye: ilahi sanat, sanatlı yaratış

zulmet-i küfür: inkar karanlığı

Terimler:

cilve: perde ardından hareket ettirme, varlığın ardın-
da asıl olan ilahi isimlerin kendini tanıttırması

fâni: geçici, yok olucu, ölümlü

hârikapîşe: harika işler ortaya koyan

hünerver: hünerli, becerikli

intisab: bağlanma, mensub olma

izhâr: açığa çıkarma, gösterme

masnu: sanatlı şey

mazhar: bir şeyin çıktığı, zuhur ettiği, görüldüğü yer
veya kişi

mehâsin: maddi ve manevi güzellikler

muvaqqat: geçici, zamana bağlı

nâzenin: nazik, kırılgan, ince

nisbet: iki Şey arasındaki münasebet, bağ

tefessüh: Çürüme, asli özelliğini yitirme

teşhir: sergileme, gösterme

tezahür: ortaya çıkma, görünme

y d: anma

z il: yok olucu, zevale mahkûm

23. SÖZ'ÜN BİRİNCİ MEBHASI İKİNCİ NOKTA

İnsan, Cenâb-ı Hakk'ın antika bir sanatıdır ve en nâzik ve nâzenin bir mucize-i kudretidir ki, insanı bütün esmâsının cilvesine mazhar ve nakışlarına medâr ve kâinata bir misâl-i musağgar sûretinde yaratmıştır.

İkinci Nokta

iman; nasıl ki bir nurdur, insanı ışıktandırıyor, üstünde yazılan bütün mektûbât-ı samedâniyeyi okutturuyor. Öyle de, kâinatı dahi ışıktandırıyor. Zaman-ı mâzi ve müstakbeli, zulümâtтан kurtarıyor. Şu sırrı, bir vâkıada **أَيُّهُنَّ أَلَّهِ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ** âyet-i kerîmesinin bir sırrına dair gördüğüm bir temsil ile beyân ederiz. Şöyle ki:

Bir vâkıa-yı hayâliyyede gördüm ki: İki yüksek dağ var birbirine mukabil, üstünde dehşetli bir köprü kurulmuş. Köprünün altında pek derin bir dere... Ben o köprünün üstünde bulunuyorum. Dünyayı da her tarafı karanlık, kesif bir zulümât istilâ etmişti.

Ben sağ tarafıma baktım. Nihayetsiz bir zulümât içinde bir mezar-ı ekber gördüm, yani tahayyül ettim. Sol tarafıma baktım. Müthiş zulümât dalgaları içinde azîm fırtınalar, dağdağalar, dâhiyeler hazırlandığını görüyor gibi oldum. Köprünün altına baktım. Gayet derin bir uçurum görüyorum zannettim. Bu müthiş zulümâta karşı sönük bir cep fenerim vardı. Onu istimâl et-

¹ "Allah iman edenlerin yardımcısıdır, onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır." (Bakara sûresi, 2/257).

tim. Yarım yamalak ışığıyla baktım. Pek müthiş bir vaziyet bana göründü. Hatta önümdeki köprünün başında ve etrafında öyle müthiş ejderhalar, arslanlar, canavarlar göründü ki; “Keşke bu cep fenerim olmasa idi, bu dehşetleri görmese idim.” dedim. O feneri hangi tarafa çevirdim ise, öyle dehşetler aldım. “Eyvâh! Şu fener, başıma belâdır” dedim. Ona kızdım; o cep fenerini yere çarptım, kırdım. Güya onun kırılması, dünyayı ışıklandıran büyük elektrik lâmbasının düğmesine dokundum gibi birden o zulümât boşaldı. Her taraf o lâmbanın nuru ile doldu. Her şeyin hakikatini gösterdi.

Baktım ki: O gördüğüm köprü, gayet muntazam yerde, ova içinde bir caddedir. Ve sağ tarafımda gördüğüm mezar-ı ekber; baştan başa güzel, yeşil bahçelerle nuranî insanların taht-ı riyâsetinde ibadet ve hizmet ve sohbet ve zikir meclisleri olduğunu fark ettim. Ve sol tarafımda, fırtınalı, dağdağalı zannettiğim uçurumlar, şâhikalar ise; süslü, sevimli, câzibedâr olan dağların arkalarında azîm bir ziyafetgâh, güzel bir seyrangâh, yüksek bir nüzhetgâh bulunduğunu hayâl meyal gördüm. Ve o müthiş canavarlar, ejderhalar zannettiğim mahlûklar ise; mûnis deve, öküz, koyun, keçi gibi hayvanât-ı ehliye olduğunu gördüm. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلِیِّ الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا یُخْرِجُهُمْ مِّنَ الظُّلُمٰتِ ۙ اَللّٰهُ عَلٰی نُوْرِ الْاِیْمٰنِ² diyerek اَلْظُّلُمٰتِ ۙ اَللّٰهُ عَلٰی نُوْرِ الْاِیْمٰنِ² âyet-i kerîmesini okudum, o vâkıdan ayıldım.

² Lutfettiği iman nûrundan dolayı hamdolsun Allah'a.

İşte o iki dağ; mebd-i hayat, âhir-i hayat.. yani, âlem-i arz ve âlem-i berzâhtır. O köprü ise, hayat yoludur. O sağ taraf ise, geçmiş zamandır. Sol taraf ise, istikbaldir. O cep feneri ise, hodbin ve bildiğine itimat eden ve vahy-i semâvîyi dinlemeyen enaniyet-i insaniyedir. O canavarlar zannolunan şeyler ise, âlemin hâdisatı ve acip mahlûkatıdır.

İşte enaniyetine itimat eden, zulümât-ı gaflete düşen, dalâlet karanlığına müptelâ olan adam; o vâkıada evvelki hâlîme benzer ki, o cep feneri hükmünde nâkıs ve dalâlet-âlûd mâlûmat ile zaman-ı mâziyi, bir mezar-ı ekber suretinde ve adem-âlûd bir zulümât içinde görüyor. İstikbali, gayet fırtınalı ve tesadüfe bağlı bir vahşetgâh gösterir. Hem her birisi, bir Hakîm-i Rahîm'in birer memur-u musahharı olan hâdisat ve mevcudâtı, muzır birer canavar hükmünde bildirir.

وَالَّذِينَ كَفَرُوا أُولَئِكَ هُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ³

hükmüne mazhar eder.

Eğer hidâyet-i ilâhiye yetişse, iman kalbine girse, nefsin firavuniyeti kırılrsa, Kitabullah'ı dinlese, o vâkıada ikinci hâlîme benzeyecek. O vakit, birden kâinat bir gündüz rengini alır; nur-u ilâhî ile dolar. Âlem نُورِ السَّمَوَاتِ

³ "İnkâr edenlerin dostları ise tağutlar olup onları aydınlıktan karanlıklara götürürler." (Bakara sûresi, 2/257).

⁴ وَالْأَرْضِ âyetini okur. O vakit zaman-ı mâzî, bir mezar-ı ekber değil, belki her bir asrı bir nebinin veya evliyanın taht-ı riyâsetinde vazife-i ubûdiyeti îfâ eden ervâh-ı sâfiye cemaatlerinin vazife-i hayatlarını bitirmekle, ⁵ اللَّهُ أَكْبَرُ diye- rek makamat-ı âliye uçuşmalarını ve müstakbel tarafına geçmelerini kalb gözü ile görür.

Sol tarafına bakar ki; dağlar-misal bazı inkılâbat-ı berzâhiye ve uhreviye arkalarında, cennetin bağlarında- ki saadet saraylarında kurulmuş bir ziyafet-i rahmaniye- yi o nur-u iman ile uzaktan uzağa fark eder. Ve fırtına ve zelzele, tâun gibi hâdiseleri, birer musahhar memur bi- lir. Bahar fırtınası ve yağmur gibi hâdisatı; sureten haşîn, mânen çok latîf hikmetlere medâr görüyor. Hatta mevti, hayat-ı ebediyenin mukaddimesi ve kabri, saadet-i ebe- diyenin kapısı görüyor. Daha sair cihetleri sen kıyas eyle. Hakikati temsile tatbik et.

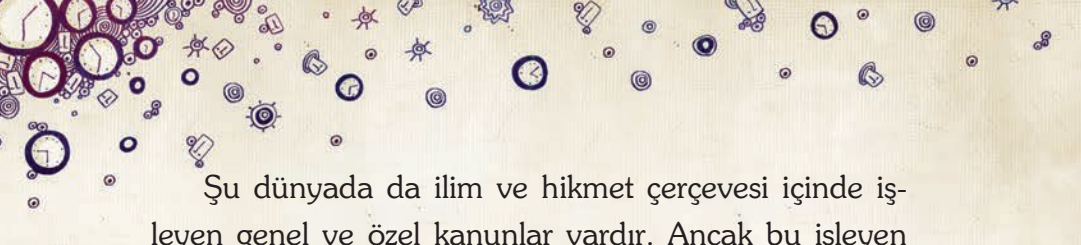

⁴ “Allah göklerin ve yerin nûrudur.” (Nûr sûresi, 24/35)

⁵ Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah’tır.

Dünyadan habersiz, ıssız ormanlarda yetişmiş yabani bir adamı büyük bir şehre getirdiğimizi düşünelim. Şehir içinde işleyen düzeni ve kanunu bilmeyen bu adam; karşısına çıkan bir kamyonetten, ormandaki bir kaplandan korktuğundan daha fazla korkacak, bir helikopter üstünden uçarak geçse garip bir yaratıkla karşılaştığını zannedip kaçacaktır. Hatta araçların korna sesinden ürkecek, karşıdan karşıya geçmekten çekinecektir. Ancak düzeni bilen ufaklık bir çocuk bir el hareketiyle taksiyi durdurabilecek, çok rahatlıkla otobüslere binebilecek, trafik ışıklarına dikkat ettikten sonra karşıdan karşıya elini kolunu sallaya sallaya geçebilecektir.

Şu dünyada da ilim ve hikmet çerçevesi içinde işleyen genel ve özel kanunlar vardır. Ancak bu işleyen kanunların, varlık âlemini yaratan ve bizi bu dünyaya kendisini tanımamız için gönderen Rabb'imiz tarafından konduğunu bilmek ve bu işleyişin rahmet ile şefkat noktasında devam ettiğini anlayabilmek imana bağlıdır. Aksi hâlde insan, gördüğü her türlü mahlûku kendisine düşman zannedecek ve her türlü faaliyeti tehdit olarak algılayabilecektir.

İnsan sadece yaşadığı zamanla ilgili olmadığından, gelecekte başına gelebilecek muhtemel tehlikeler sebebiyle de korkuya kapılacak, geçmişini düşündüğünde ise sevdikleriyle geçen güzel günleri hatırlayıp ağlayacaktır. Ne zaman ki bugünle birlikte geçmiş ve geleceğin belirli bir düzen içinde, âhiret hesabına işlediğini bilir ve öyle inanırsa hem korkusu hem de hüznü silinip gidivercektir.

Evet, korkunun ecele faydası yoktur, ama ecelin Allah'tan olduğunu bilmek bütün korkulara karşı faydalıdır. Ve ölümün ötesinde sevdikleriyle yeniden buluşacağını bilmek insan için bütün üzüntülere karşı en tesirli ilaçtır.

Ana fikir:

İmânın insanı aydınlatan bir nur olduğu gibi; kâinatı dahi aydınlattığı, geçmiş ve gelecek zamanı karanlıklardan kurtardığı.

Ana fikri açıklayan cümle:

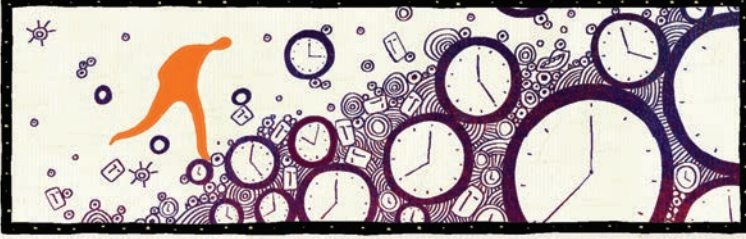
Eğer hidâyet-i ilâhiye yetişse, iman kalbine girse, nefsin firavuniyeti kırılrsa, kitâbullahı dinlese, o vâkıada ikinci hâlîme benzeyecek. O vakit, birden, kâinat bir gündüz rengini alır, nur-u ilâhî ile dolar; âlem, âyetini okur.

Alınacak ders:

(İman nuruyla bakan mü'min) mevdi hayat-ı, ebediyenin mukaddimesi ve kabri saadet-i ebediyenin kapısı görür.

Ezber cümlesi:

İman, nasıl ki bir nurdur, insanı ışıklandırıyor, üstünde yazılan bütün mektubât-ı Samedâniyeyi okutturuyor; öyle de kâinatı dahi ışıklandırıyor, zaman-ı mâzi ve müstakbeli zulümâtten kurtarıyor.

Sorular:

1. Anlatılan vâkıada sağ ile sol taraflar neleri işaret etmektedir?

Sağ taraf geçmiş zaman, sol taraf ise istikbâldir.

2. Anlatılan vakıâda iki dağ neleri temsil etmektedir?

Mebde-i hayatı ve âhir-i hayatı, yani âlem-i arzı ve âlem-i berzahı.

Çalışmalar:

1. Anlatılan vâkıada her şeyi karanlıklı ve yanlış gösteren bir cep fenerine benzetilen noksan ve inkâra götürücü bilgidен, hangi tür fikirlerin kastedildiğini müzakere ediniz.

2. Bahar fırtınası ve yağmur gibi hâdiseler görünüşte haşin, mânen çok latîf hikmetlere sebep olduğu gibi, görünüşü zahmetli hatta kötü ancak neticesi rahmet ve hayır olan başka hâdiseler araştırınız.

Carşiye edilen risaleler:

- 31. Söz, 4. Esas, 5. Meyve

- 26. Lem'a, 7. Rica

Esmâ-i İlahî:

Hakîm-i Rahîm: Her işi şefkat ve merhamet üzere olan hikmet sahibi Zât.

Tamlamalar:

âhir-i hayat: hayatın son dönemi

âlem-i arz: yer yüzü, dünya

âlem-i berzah: ruhların geldikleri ve geri dönecekleri âlem

ervâh-ı sâfiye: pak, saf ruhlar

hayat-ı ebediye: sonsuz hayat, âhiret hayatı

hayvanât-ı ehliye: evcil hayvanlar

inkılâbât-ı berzahiye: ruhlar âlemindeki dönüşüm

mebde-i hayat: hayatın başlangıcı

mektubât-ı Samedâniye: Cenâb-ı Hakk'ın Kendisine mutlak ihtiyaç içinde yarattığı mahlûkatının, O'nun güzel isimlerinin okunup tanınacağı bir mektup hâlinde arz-ı endam etmesi

memur-u musahhar: emir altında bir memur

mezar-ı ekber: bütün varlığı içine alan büyük mezar

taht-ı riâyset: bir reisin idaresi altında

vahy-i semâvî: semavi vahiy, Hakk'ın Âlemlerin Rabb'i unvanıyla ilahi hitabı

vâkıa-i hayaliye: hayal âlemlerinde gerçekleşmiş
olay, âlem-i misalde vaki olan hakikatli, ibretlik olaylar

vazife-i ubûdiyet: kulluk vazifesi

zaman-ı mâzi: geçmiş zaman

zulümât-ı gaflet: Cenâb-ı Hakk'ı unutmaktan hâsıl
olan gaflet karanlığı

Terimler:

ademâlûd: yoklukla karışık, yokluğa götüren

dâhiye: felaket, afet

dalâletâlûd: inkârla karışık, inkârı netice veren

istimâl: kullanmak

kesif: koyu, yoğun

mâlûmât: kazanılan, edinilen bilgi

mûnis: alışmış, alışkın, söz dinleyen

musahhar: emir altında

müstakbel: gelecek, âti

nâkıs: kısıtlı, eksik

nisbet: iki şey arasındaki münasebet, bağ

nüzhetgâh: gezinti yeri

seyrangâh: seyir yeri

şâhika: uçurum

tahayyül: hayal etme

tâun: veba

ziyâfetgâh: ziyafet yeri

zulümât: karanlıklar

23. SÖZ'ÜN BİRİNCİ MEBHASI ÜÇÜNGÜ NOKTA

*İmân tevhide, tevhid teslimi, teslim tevekkülü,
tevekkül saadet-i dâreyni iktizâ eder.*

Üçüncü Nokta

İman hem nurdur, hem kuvvettir. Evet hakiki imanı elde eden adam, kâinata meydan okuyabilir ve imanın kuvvetine göre hâdisâtın tazyikatından kurtulabilir. تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ der, sefine-i hayatta kemâl-i emniyetle hâdisâtın dağlarvâri dalgaları içinde seyran eder. Bütün ağırlıklarını Kadîr-i Mutlak'ın yed-i kudretine emanet eder, rahatla dünyadan geçer, berzâhta istirahat eder. Sonra saadet-i ebediyeye girmek için cennete uçabilir. Yoksa tevekkül etmezse, dünyanın ağırlıkları uçmasına değil, belki esfel-i sâfilîne çeker. Demek; iman tevhidi, tevhid teslimi, teslim tevekkülü, tevekkül saadet-i dâireyi iktiza eder.

Fakat yanlış anlama! Tevekkül, esbâbı bütün bütün reddetmek değildir. Belki esbâbı, dest-i kudretin perdesi bilip riayet ederek; esbaba teşebbüsü ise, bir nevi dua-yı fiilî telâkki ederek; müsebbebatı, yalnız Cenâb-ı Hak'tan istemek ve neticeleri O'ndan bilmek ve O'na minnettar olmaktan ibarettir.

Tevekkül eden ve etmeyenin misalleri, şu hikâyeye benzer:

Vaktiyle iki adam; hem bellerine, hem başlarına ağır yükler yüklenip, büyük bir sefineye bir bilet alıp girdiler. Birisi girer girmez yükünü gemiye bı-

¹ "Allah'a tevekkül ettim. (Allah kerîm..!)" (Hûd sûresi, 11/56)

rakıp, üstünde oturup nezâret eder. Diğeri hem ahmak, hem mağrur olduğundan yükünü yere bırakmıyor.

Ona denildi: “Ağır yükünü gemiye bırakıp rahat et.”

O dedi: “Yok, ben bırakmayacağım. Belki zâyî olur. Ben kuvvetliyim. Malımı, belimde ve başımda muhafaza edeceğim.”

Yine ona denildi: “Bizi ve sizi kaldıran şu emniyetli sefine-i sultaniye daha kuvvetlidir. Daha ziyade iyi muhafaza eder. Belki başın döner, yükün ile beraber denize düşersin. Hem gittikçe kuvvetten düşersin. Şu bükülmüş belin, şu akılsız başın gittikçe ağırlaşan şu yüklerle tâkat getiremeyecek. Kaptan dahi eğer seni bu hâlde görse, ya divânedir diye seni tardedecek. Ya, ‘Haindir, gemimizi itham ediyor, bizimle istihza ediyor, hapsedilsin.’ diye emredecektir. Hem herkese maskara olursun. Çünkü ehl-i dikkat nazarında, zaafî gösteren tekebbürün ile, aczi gösteren gururun ile, riyâyı ve zilleti gösteren tassannuun ile kendini halka mudhike yaptın. Herkes sana gülüyor.” denildikten sonra o bîçârenin akli başına geldi, yükünü yere koydu, üstünde oturdu: “Oh!.. Allah senden razı olsun! Zahmetten, hapisten, maskaralıktan kurtuldum.” dedi.

İşte ey tevekkülsüz insan! Sen de bu adam gibi aklını başına al, tevekkül et. Tâ bütün kâinatın dilenciliğinden ve her hâdisenin karşısında titremekten ve hodefuruşluktan ve maskaralıktan ve şekâvet-i uhreviyeden ve tazyikât-ı dünyeviye hapsinden kurtulasın..

Fvet, iman hem nurdur, hem kuvvettir. İnançsızlık ise bunun aksine karanlık ve zayıflık demektir. İnançsız insanların özgüven adı altında kendi nefislerine güven aşılamaaya yönelik yaptıkları telkinler ise, gece son derece korku içinde gezen bir yolcunun, ılık çalıp, sallanarak hatta şarkı söyleyerek yürümesine benzetilebilir. Ancak ne zaman çalıkların arasından bir ses işitilecek veya önünden bir tavşan geçiverecek olsa, yapmacık tavırların hepsi kartondan yapılmış duvarlar gibi yıkılıverecek, rahat görünmeye çalışan bu cesur yolcunun aslında korkudan tir tir titrediği fark edilecektir.

Korkusuyla yüzleşmekten korkan, tedirginliğini bastırmak için çabalayan insanın hâlidir bu. İnançsız insanın pek rahat, pervasız görünen tavırlarının arkasında da hep böyle bir karanlık ve o karanlıktan doğan korku yatmaktadır. Mü'min ise hayatın değişmez neticesi olan ve ne zaman karşısına çıkacağı belli olmayan ölüme mer-

dane bakabilen insandır.
Mü'mini korkulardan kurtaran, her şeyi gören ve gözetten ve her şeyi her an tasarrufu altında tutan bir Rabb'e olan teslim ve tevekkülüdür.

Fakat teslimiyet, sebepleri yerine getirmemek demek değildir. Tam tersine, bir işi yapmak için yerine getirilmesi gereken sebepleri, Cenâb-ı Allah'ın bu dünyada koyduğu kurallar bütünü olarak kabul ederek uymak mü'min için bir edeptir. "Madem bu kuralları koyan benim Rabb'imdir, onlara en güzel benim uymam gerekir." diyerek, yapılacak işin sebeplerini daha bir dikkatle yerine getirmek; iş neticelendiğinde ise sebeplere bir tesir gücü vermemek ve en sonunda yalnız sebeplerin Yaraticısına teşekkür etmek bu edebin gerekleridir.

Mesela namaz kılan bir adamın benim kalbim temiz, "Rabb'imi çok seviyorum." diyerek kıldığı namaza hiç özen göstermemesi; tâdil-i erkâna uymayarak, istediği gibi yatıp kalkması veya sûreleri bir kenara bırakıp Rabb'ine aşkını ilan eden şiirler okuması mümkün olabilir mi? Elbette ki hayır. Bilakis Yaratanını sevdiğini iddia eden kulun, sevgisi nispetinde namazın kurallarına daha bir incelikle uyması gerekmektedir.

Bir sultanı tanıdıkça ve ona yaklaştıkça kişinin edebini artırması gerektiği gibi; gerek ibadetlerinde gerekse de namazlarını kılmakla ibadet hükmünü alan günlük işlerinde kişinin Cenâb-ı Hakk'ın koyduğu kurallara daha bir özen göstermesi gerekmektedir. Bir çiftçi ile devlet memurunun çalışırken davranışlarında göstereceği ciddiyet bir olmayacağı gibi, her hangi bir memur ile padişahın devamlı yanında hazır duran yaverinin ciddiyet ve nezaketi de elbette bir olmayacaktır.

Yani tam teslimiyet demek olan İslâm, mü'minlerden teslim olmalarını istemekle işlerini terk etmeyi değil, bilakis sınıksız sarılıp, her işlerini Hazret Resûl-u Ekrem (salallahu aleyhi ve sellem) gibi her an Rabb-i Teâlâ'ya sunuyormuş gibi ciddiyet ve samimiyetle yapmalarını beklemektedir.

Ana fikir:

İman hem nurdur, hem kuvvettir. Evet, hakiki imanı elde eden adam, kâinata meydan okuyabilir ve imanın kuvvetine göre, hâdisâtın tazyikâtından kurtulabilir.

Ana fikri açıklayan cümle:

Tevekkül, esbâbı bütün bütün reddetmek değildir. Belki, esbâbı dest-i kudretin perdesi bilip riâyet ederek; esbâba teşebbüs ise, bir nevi dua-i fiilî telâkkî ederek; müsebbebâtı yalnız Cenâb-ı Hakk'tan istemek ve neticeleri O'ndan bilmek ve O'na minnettar olmaktan ibarettir.

Alınacak ders:

İşte ey tevekkülsüz insan! Sen de bu adam gibi aklını başına al, tevekkül et. Tâ bütün kâinatın dilenciliğinden ve her hâdisenin karşısında titremekten ve hoddü-ruşluktan ve maskaralıktan ve şekâvet-i uhreviyeden ve tazyikât-ı dünyeviye hapsinden kurtulasın.

Ezber cümlesi:

İmân tevhidi, tevhid teslimi, teslim tevekkülü, tevekkül saadet-i dâireyni iktizâ eder.

Sorular:

1. Sebeplere uymak ne çeşit bir dua olarak görülme-
lidir?

Fiilî dua.

2. Tevekkül üç esastan ibarettir, bunlar nelerdir?

Müsebbebâtı yalnız Cenâb-ı Hakk'tan istemek ve neticeleri O'ndan bilmek ve O'na minnettar olmaktan ibarettir.

Çalışmalar:

1. Kibir, insanın zaafını, gurur, insanın aczini, kendini beğendirmeye yönelik hareketler ise riyâsını ve zilletini ne şekilde gösterir? Hayatın içinden misallerle açıklamaya çalışınız.

2. Bir imtihana hazırlanma, çalışma, girme aşamalarında nasıl bir tevekkül hâlinde olmak gerekir, arkadaşlarınızla konuşunuz.

Tarziye edilen risaleler:

- 17. Söz, “Kalbe Farisi Olarak Tahattur Eden Bir Münacat”

- 29. Mektup, Hücumât-ı Sitte, 3. Desise-i Şeytaniye

Esma-i İlahi:

Kadîr-i Mutlak: Her şeye gücü yeten mutlak kudret sahibi Zât

Tamlamalar:

dest-i kudret: kudret eli

dua-i fiilî: fiili dua, bir şey için gerekli sebepleri yerine getirmekle matlup olan neticeyi bekleme hâli

esfel-i sâfilîn: aşağıların aşağısı, en alt mertebe

kemâl-i emniyet: mutlak, tam emniyet

saadet-i ebediye: daimi mutluluk, cennet hayatı

saadet-i dâreyn: iki dünya saadeti, dünya ve âhiret mutluluğu

sefine-i hayat: hayat gemisi

sefine-i sultaniye: saltanat gemisi

şekâvet-i uhreviye: âhiret hayatına ait bela, musibet ve zillet

tazyikât-ı dünyeviye: dünya hayatına ait zorluklar

yed-i kudret: kudret eli, her şeyi var eden ilahi güç

Terimler:

iktizâ: gerektirme

riâyet: uymak

esbâb: sebepler

telâkkî: anlayış, görüş

minnettâr: minnet duyan

nezâret: bakmak, gözetmek

ittihâm: töhmet altına almak

istihzâ: alay etmek, dalga geçmek

tekebbür: kibirlenme, böbürlenme

tasannu: yapmacık, kendini beğendirmeye yönelik davranış

mudhike: gülünç, eğlencelik

tevekkül: vekil kılma, her türlü neticeyi Müsebbib-ül esbab olan Cenâb'ı Hakk'tan bilme

hodfüruş: kendini beğendirmeye çalışan

23. SÖZ'ÜN BİRİNCİ MEBNASI DÖRDÜNCÜ NOKTA

*İnsanın vazife-i fitriyesi taallümle tekemmüldür,
duâ ile ubûdiyettir.*

Dördüncü Nokta

İman, insanı insan eder. Belki insanı sultan eder. Öyle ise, insanın vazife-i asliyesi, iman ve duadır. Küfür, insanı gayet âciz bir canavar hayvan eder.

Şu meselenin binler delillerinden yalnız hayvan ve insanın dünyaya gelmelerindeki farkları, o meseleye vâzih bir delildir. Ve bir burhan-ı kâtı'dır. Evet, insaniyet, iman ile insaniyet olduğunu, insan ile hayvanın dünyaya gelişindeki farkları gösterir.

Çünkü hayvan, dünyaya geldiği vakit, âdeta başka bir âlemde tekemmül etmiş gibi istidadına göre mükemmel olarak gelir, yani gönderilir. Ya iki saatte, ya iki günde veya iki ayda, bütün şerait-i hayatiyesini ve kâinatla olan münasebetini ve kavanin-i hayatını öğrenir, meleke sahibi olur. İnsanın yirmi senede kazandığı iktidar-ı hayatiyeyi ve meleke-i ameliyeyi, yirmi günde serçe ve arı gibi bir hayvan tahsil eder, yani ona ilham olunur.

Demek; hayvanın vazife-i asliyesi, taallümle tekemmül etmek değildir. Ve marifet kesbetmekle terakki etmek değildir. Ve aczini göstermekle medet istemek, dua etmek değildir. Belki vazifesi; istidadına göre taammüldür, amel etmektir, ubûdiyet-i fiiliyedir.

İnsan ise, dünyaya gelişinde her şeyi öğrenmeye muhtaç ve hayat kanunlarına câhil, hatta yirmi senede tamamen şerait-i hayatı öğrenemiyor. Belki âhir-i ömrüne kadar öğrenmeye muhtaç, hem gayet âciz ve zayıf bir surette dünyaya gönderilip, bir-iki senede ancak ayağa kalkabiliyor. On beş senede ancak zarar ve menfaati fark eder. Hayat-ı beşeriyenin muavenetiyle, ancak menfaatlerini celp ve zararlardan sakınabilir.

Demek ki, insanın vazife-i fitriyesi; taallümle tekemmüldür, dua ile ubûdiyettir. Yani: “Kimin merhame-iyle böyle hakimâne idare olunuyorum? Kimin kere-miyle böyle müşfikâne terbiye olunuyorum? Nasıl birisinin lütuflarıyla böyle nâzeninâne besleniyorum ve idare ediliyorum?” bilmektir. Ve binden ancak birisine eli yetişemediği hâcâtına dair Kâdiü’l-hâcât’a lisân-ı acz ve fakr ile yalvarmaktır.. ve istemek ve dua etmektir. Yani aczin ve fakrın cenâhlarıyla makam-ı âlâ-yı ubûdiyete uçmaktır.

Demek insan, bu âleme ilim ve dua vasıtasıyla tekemmül etmek için gelmiştir. Mahiyet ve istidat itibarıyla her şey ilme bağlıdır.. ve bütün ulûm-u hakikiyenin esâsı ve madeni ve nuru ve ruhu, marifetullahtır.. ve onun üssü'l-esası da iman-ı billâhtır.

Hem insan, nihayetsiz acziyle nihayetsiz beliyâyâta maruz ve hadsiz âdânın hücumuna müptelâ.. ve nihayetsiz fakrıyla beraber nihayetsiz hâcâta giriftar ve nihayetsiz metâlîbe muhtaç olduğundan; vazife-i asliye-i fitriyesi, imandan sonra duadır. Dua ise, esâs-ı ubûdiyettir.

Nasıl bir çocuk, eli yetişmediği bir meramını, bir arzusunu elde etmek için ya ağlar, ya ister. Yani; ya fiilî, ya kavli lisân-ı acziyle bir dua eder. Maksuduna muvaffak olur. Öyle de insan, bütün zîhayat âlemi içinde nâzik, nâzenin, nâzdar bir çocuk hükmündedir. Rahmânürrahîm'in dergâhında ya zaaf ve acziyle ağlamak veya fakr ve ihtiyacıyla dua etmek gerektir. Tâ

ki, makâsıdı ona musahhar olsun veya teshirin şükrünü eda etsin. Yoksa bir sinekten vaveylâ eden ahmak ve haylaz bir çocuk gibi; “Ben kuvvetimle bu kabil-i teshir olmayan ve bin derece ondan kuvvetli olan acib şeyleri teshir ediyorum ve fikir ve tedbirimle kendime itaat ettiriyorum.” deyip küfrân-ı nimete sapmak, insanîyetin fitrat-ı asliyesine zıt olduğu gibi, şiddetli bir azaba kendini müstehak eder.

İZAH

Okula başlayan bir çocuk, “Şu okuma yazma işi-
ni çözsene bana yeter.” dese; o çocuğa “Aferin
okulun hikmetini anlamışsın.” denilerek üniver-
site diploması verilebilir mi? Elbette ki hayır.

Okuma yazma becerisi ilkokul birinci sınıfta kazanı-
lacak bir kabiliyettir. Asıl eğitim hayatı okuma yazma öğ-
rendikten sonra başlayacaktır. Çünkü okumak bilmenin,
yazmak ise bildirmenin araçlarıdır. Gaye ise okuma yaz-
ma aracılığıyla en yüksek bilgi seviyesine kadar yüksel-
mek, üniversite ile eğitim hayatını bitirmek hatta bitirdik-
ten sonra gereği ile amel edip, diğer insanları bu bilgiler-
den faydalandırmaktır.

Dünyaya gelen insan da çevresine baktığı zaman,
hayatlarını devam ettirmek adına beslenen, büyüyen
ve çoğalan hayvan cinsinden bir kısım mahlûkatı gör-

mektedir. Eğer insan, bu seviyedeki canlılara bakıp; “Benim yapacağım da bunlar gibi yiyip, içip, gezmektir.” diye düşünse ve yaşayışında onları misal alsın, hayatın değeri ve anlamını fark ettiğini söyleyebilir miyiz? Elbette ki hayır.

Merhamet ve şefkat sahibi Rabb-i Rahim’imizin bizleri rızık ile beslemesi ve bizim bu rızka layık olmak noktasında gayret göstermemiz hayatımız içinde elbette ehemmiyetli bir rol oynamaktadır. Ancak insanın hayvan cinsinden mahlûkattan farklı olarak bu rızık ile beslenme meselesini bizzat gaye edinmemesi, belki Rabb’ini bilmekte (marifetullahta) ve sevmekte (muhabbetullahta) ilerlemek adına bulunduğu bu dünya okulunda eğitimini devam ettirmek için okuma ve yazma gibi basit, temel bir araç olarak görmesi gerekmektedir.

Marifetullah ve muhabbetullah kazanılsın diye kurulan bu dünya okulunda insanın gelişimini sağlayan ve onu birinci sınıf seviyesinde bulunan diğer mahlûkattan ayırıp, mezuniyete kadar götüren öğrenme metodu ise dua ve ubudiyettir. Dua istemek, talep etmek demektir. İlmin anahtarı ise talep etmek yani talebe olmaktır. Aslına bakılacak olursa bütün arzu ve istekler, hakikati talep edip bulması için Cenâb-ı Hakk tarafından insanın

kalbine konmuş dua tohumlarıdır. Bu tohumların açması neticesinde gelişip, büyüyen kulluk ağacının meyveleri ise ilim ve hikmettir.

Cenâb-ı Mevla, bu dünya okulundan güzelce mezun olup, âhiret yurdunda bu kulluk ağacının meyvelerinden güzellikle tatmayı hepimize nasip etsin inşallah.

Ana fikir:

İmânın, insanı insan ettiği; hatta sultan ettiği ve insanın asıl vazifesinin iman ve dua olduğu. Küfrün ise insanı gayet âciz bir canavar hayvan ettiği.

Ana fikri açıklayan cümle:

İnsan, nihayetsiz acziyle nihayetsiz beliyyâta mâruz ve hadsiz a'dânın hücumuna mübtelâ ve nihayetsiz fakırla beraber nihayetsiz hâcâta giriftar ve nihayetsiz metâlîbe muhtaç olduğundan, vazife-i asliye-i fitriyesi, imandan sonra duadır. Dua ise, esâs-ı ubûdiyettir.

Alınacak ders:

İnsan bu âleme ilim ve dua vasıtasıyla tekemmül etmek için gelmiştir. Mahiyet ve istidad itibariyle her şey

ilme bağıdır. Ve bütün ulûm-u hakikiyenin esâsı ve mâdeni ve nuru ve ruhu, mârifetullahtır. Ve onun üssü'l-esâsı da iman-ı billâhtır.

Ezber cümlesi:

İnsanın vazife-i fitriyesi taallümle tekemmüldür, dua ile ubûdiyettir.

Sorular:

1. Ulûm-u hakikiyenin esâsı ve mâdeni ve nuru ve ruhu nedir?

Mârifetullahtır.

2. İnsanın fitratına koyulan vazifesi nelerdir?

Taallümle (öğrenmekle) tekemmüldür (gelişmek), dua ile ubûdiyettir.

Çalışmalar:

1. Neden dua hakkında esâs-ı ubûdiyettir denmiştir? Müzakere ediniz.

2. Mahiyet ve istidad itibariyle her şeyin ilme bağlı olmasını ve bu ilmin esasının marifetullah, üssü'l-esâsının ise iman-ı billâh olmasını müzakere ediniz.

Tarziye edilen risaleler:

- 10. Söz, 5. Hakikat
- 19. Söz, 12. ve 13. Hakikatler
- 19. Mektup, 14. İşaret

Esmâ-i İlahi:

Kâdiü'l-Hâcât: Yarattığı mahlûkatın her türlü ihtiyacını yerine getiren.

Tamlamalar:

bürhan-ı kâti: en sağlam, şüphe götürmez delil
esâs-ı ubûdiyet: kulluğun esası
fıtrat-ı asliye: aslî, bozulmamış yaratılış
hayat-ı beşeriye: insanların hayatı
iktidar-ı hayatiye: hayatın devamı adına gerekli olan güç, kuvvet
kâbil-i teshîr: emir altında, tesir altında tutulabilen
kavânîn-i hayat: hayatın devamına dair kanunlar
küfrân-ı ni'met: nimeti inkâr etmek, görmezden gelmek
makam-ı âlâ-i ubûdiyet: kulluğun yüksek makamı
meleke-i ameliye: işleyen, çalışan beceriler
şerâit-i hayatiye: hayatın devamı için gerekli şartlar

ubûdiyet-i fiiliye: fiili kulluk

üssü'l-esâs: esasların esası, en temel mesele

vazife-i fitriye: yaratılıştan gelen vazifeler, görevler

Terimler:

a'dâ: düşmanlar

beliyyât: belalar

hâcât: ihtiyaçlar

istidad: kabiliyet, yetenek

kesb: kazanma

mahiyet: bir şeyin aslı, esası

maksud: kasd edilen, gaye edilen

mâruz: tesir altında kalan

meleke: beceri, ustalık

metâlib: talep edilenler

muâvenet: yardımlaşma

muvaffak: başarılı

mübtelâ: tutulmuş, bağımlı

müşfikâne: şefkatli bir şekilde

taallüm: öğrenme

tekemmül: kemale erme, gelişme

teshîr: emir altına alma

vâveylâ: bağırma, feryad

vâzih: açık, aşikâr

23. SÖZ'ÜN BİRİNCİ MEBNASI BEŞİNCİ NOKTA

*Duâ eden adam anlar ki, birisi var; onun
hâtırât-ı kalbini işitir, her şeye eli yetişir, her-
bir arzusunu yerine getirebilir, aczine merha-
met eder, fakrına meded eder.*

Beşinci Nokta

İman, duayı bir vesile-i kat'îye olarak iktiza ettiği.. ve fitrat-ı insaniye, onu şiddetle istediği gibi; Cenâb-ı Hak dahi “*Duanız olmazsa ne ehemmiyetiniz var?*” mealinde: *قُلْ مَا يَعْبُوْا بِكُمْ رَبِّيْ لَوْلَا اَدْعُوْنِيْ اَسْتَجِبْ لَكُمْ*¹ ferman ediyor. Hem *دَعَاؤُكُمْ*² emrediyor.

Eğer desen: “Birçok defa dua ediyoruz, kabul olmuyor. Hâlbuki âyet umumîdir; her duaya cevap var ifade ediyor.”

Elcevap: Cevap vermek ayrıdır, kabûl etmek ayrıdır. Her dua için cevap vermek var; fakat kabûl etmek, hem ayn-ı matlubu vermek, Cenâb-ı Hakk'ın hikmetine tâbidir.

Meselâ; Hasta bir çocuk çağırır: “Yâ Hekim! Bana bak.”

Hekim: “Lebbeyk” der. “Ne istersin?” cevap verir.

Çocuk: “Şu ilâcı ver bana” der.

Hekim ise; ya aynen istediğini verir, yahut onun maslahatına binaen ondan daha iyisini verir, yahut hastalığına zarar olduğunu bilir, hiç vermez.

İşte Cenâb-ı Hak; Hakîm-i Mutlak, hâzır, nâzır

¹ “(Resûlüm!) De ki: (Kulluk ve) yalvarmanız olmasa, Rabbim size ne diye değer versin?” (Furkan sûresi, 25/77)

² “Bana dua edin, size cevap vereyim.” (Mü'min sûresi, 40/60)

olduğu için abdin duasına cevap verir. Vahşet ve kimsesizlik dehşetini, huzuruyla ve cevabıyla ünsiyete çevirir. Fakat insanın hevâ-perestâne ve heveskârâne tahakkümüyle değil, belki hikmet-i rabbâniyenin iktizasıyla ya matlubunu veya daha evlâsını verir veya hiç vermez.

Hem dua bir ubûdiyettir. Ubûdiyet ise; semerâtı, uhreviyedir. Dünyevî maksatlar ise; o nevi dua ve ibadetin vakitleridir. O maksatlar, gayeleri değil. Meselâ: Yağmur namazı ve duası bir ibadettir. Yağmursuzluk, o ibadetin vaktidir. Yoksa o ibadet ve o dua, yağmuru getirmek için değildir. Eğer sırf o niyet ile olsa; o dua, o ibadet hâlis olmadıgından kabûle lâıyk olmaz.

Nasıl ki güneşin gurubu, akşam namazının vaktidir. Hem güneşin ve ayın tutulmaları, küsûf ve husûf namazları denilen iki ibadet-i mahsusanın vakitleridir. Yani gece ve gündüzün nuranî âyetlerinin nikaplanmasıyla bir azamet-i ilâhiyeyi ilâna medâr olduğundan, Cenâb-ı Hak ibadını o vakitte bir nevi ibadete davet eder. Yoksa o namaz –açılması ve ne kadar devam etmesi, münecim hesabıyla muayyen olan– ay ve güneşin husûf ve küsûflarının inkişâfları için değildir.

Aynı onun gibi; yağmursuzluk dahi, yağmur namazının vaktidir. Ve belıyyelerin istilâsı ve muzır şeylerin tassallutu, bazı duaların evkât-ı mahsusalarıdır ki; insan o vakitlerde aczini anlar, dua ile niyaz ile Kadîr-i Mutlak'ın dergâhına iltica eder.

Eğer dua çok edildiği hâlde, beliyeler def olunmazsa, denilmeyecek ki: “Dua kabûl olmadı.” Belki denilecek ki: “Duanın vakti, kaza olmadı.” Eğer Cenâb-ı Hak fazl ve keremiyle belâyı ref’etse –nurun alâ nur– o vakit dua vakti biter, kaza olur.

Demek dua, bir sır-ı ubûdiyettir. Ubûdiyet ise, hâlisen livechillâh olmalı. Yalnız aczini izhar edip, dua ile ona iltica etmeli. Rubûbiyetine karışmamalı. Tedbiri ona bırakmalı. Hikmetine itimad etmeli. Rahmetini itham etmemeli.

Evet hakikat-i hâlde âyât-ı beyyinâtın beyânıyla sabit olan; bütün mevcudât, her birisi birer mahsus tesbih ve birer husûsî ibadet, birer has secde ettikleri gibi; bütün kâinattan dergâh-ı ilâhîye giden, bir duadır.

- Ya istidat lisaniyladır; bütün nebâtâtın duaları gibi ki, her biri lisân-ı istidadıyla Feyyaz-ı Mutlak’tan bir surret talep ediyorlar ve esmâsına bir mazhariyet-i münkeşife istiyorlar.

- Veya ihtiyac-ı fitrî lisaniyladır; bütün zîhayatın, iktidarları dahilinde olmayan hâcât-ı zarûriyeleri için dualarıdır ki, her birisi o ihtiyac-ı fitrî lisaniyle Cevâd-ı Mutlak’tan idâme-i hayatları için bir nevi rızık hükmünde bazı metâlibi istiyorlar.

- Veya lisân-ı ızdırarıyla bir duadır ki; muztar kalan her bir zîruh; kat’î bir iltica ile dua eder, bir hâmi-i meç-

hulüne iltica eder, belki Rabb-i Rahîm'ine teveccüh eder. Bu üç nevi dua, bir mâni olmazsa daima makbuldür.

- Dördüncü nevi ki; en meşhurdur, bizim duamızdır. Bu da iki kısımdır; Biri, fiilî ve hâlî; diğeri, kalbî ve kalîdir.

- ♦ Meselâ esbaba teşebbüs, bir dua-yı fiilîdir. Esbâbın içtimar; müsebbebi îcad etmek için değil, belki lisân-ı hâl ile müsebbebi Cenâb-ı Hak'tan istemek için bir vaziyet-i marziye almaktır. Hatta çift sürmek, hazine-i rahmet kapısını çalmaktır. Bu nevi dua-yı fiilî, Cevâd-ı Mutlak'ın isim ve unvanına müteveccih olduğundan, kabûle mazhariyeti ekseriyet-i mutlakadır.

- ♦ İkinci kısım; lisan ile, kalb ile dua etmektir. Eli yetişmediği bir kısım metâlîbi istemektir. Bunun en mühim ciyeti, en güzel gayesi, en tatlı meyvesi şudur ki: Dua eden adam anlar ki; birisi var, onun hâtrât-ı kalbini işitir, her şeye eli yetişir, her bir arzusunu yerine getirebilir, aczine merhamet eder, fakrına medet eder.

İşte ey âciz insan ve ey fakir beşer! Dua gibi hazine-i rahmetin anahtarı ve tükenmez bir kuvvetin medârı olan bir vesileyi elden bırakma. Ona yapış, âlâ-yı illiyîn-i insaniyete çık. Bir sultan gibi bütün kâinatın dualarını, kendi duan içine al. Bir abd-i küllî ve bir vekil-i umumî gibi³ **يُنْعِزُكَ كَادِيَاوُ** de, kâinatın güzel bir takvimi ol.

³ “Yalnız senden medet umarız.” (Fâtiha sûresi, 1/5).

İZAÇ

İalka karşı yüksek bir haslet olan istiğna yani bir şey istememe, Hakk'a karşı gösterildiğinde ancak hüsrânı (kayı) netice verecek bir tavidir. Bu minnetsiz görünen tavır, kibrin, kibir ise nef-

se karşı zaafın işaretidir. İnançsızın zaafını gösteren kibri, aczini gösteren gururu, riyâsını ve zilletini gösteren yapmacıklığının neticesi olan ceza ve azabın ucu daha bu dünyada iken o insana dokunacak ve en son gün dahi olsa o kibirli burnun sürtüldüğü mutlaka görülecektir. Zira "Azamet ridamdır." buyuran Rabb-i Teâlâ bu konuda kendisiyle boy ölçüşmenin olmayacağını kesin bir dil-
le bildirmiştir.

Cenâb-ı Hak, “Duanız olmazsa ne ehemmiyetiniz var?” diyerek insanın yaratılış sebebinin dua ile yerine geldiğini bildirmekte ve duasızlığın insan için asıl vazife olan kulluğun ruhunun kaçması manasına geldiğini hatırlatmaktadır. Evet, dua kulluğa dair yüksek bir sırdır. Kulluk ise sadece Allah rızası gözetilerek yapılması gereken amele verilen isimdir. Yapılan amelin ihlâsı da, kulun kendi güçsüzlüğünü (aczini) ve ihtiyacını (fakrını) yalnız Cenâb-ı Hakk’a açıp, neticesine karışmamasında saklıdır.

Dua edilip, bir şey istenildiği zaman olmaması veya aynıyla meydana gelmemesinden hareketle, hikmetini bilmeden neticelere bakmak, yapılan ameli kulluk olmaktan çıkarıp bir alış veriş hâline sokacaktır. “Şu duayı ettim kabul olmadı.” demek, Cenâb-ı Hakk’ın hakkımızda neyin hayırlı olup olmadığını bilmediği ve hayırlı olanı istemediği gibi manaları ifade edeceğinden, Hikmeti ve Rahmeti yargılamak anlamlarına gelecektir.

Aslında her duaya cevap verilmektedir. Kulluk olması itibariyle asıl neticeleri âhirette görülecek olan duaların karşılığını hemen görmek noktasında aceleci olmamak gerekir. Hatta bir şeyi elde etmek için o şeyi elde etmeye yönelik sebepleri yerine getirmeye de fiili bir

dua olarak bakmak gerekmektedir. Mesela tarlaya tohum eken ve tarlayı süren çiftçi Rahmet kapısını çalıp, fiili duasını yerine getirmektedir. Rahman-ı Rahim olan Allah da eğer münasip görürse o topraktaki tohumları çatlatmakta, su ve minerallerle besleyip, büyütüp mahsulü yetiştirmektedir.

Zorluk, darlık zamanlarında, ihtiyacı görmeye yönelik yapılan dualar çoklukla makbul olmaktadır. Hatta peygamberlerin mucizelerinin büyük kısmı da böyle sıkıntılı zamanlarda hususi bir iltifat olarak gelmiştir. Evet, kırık bir tahta parçası üzerindeki fakir ve kalbi kırık bir mâsumun duası hürmetine, denizin fırtınası, şiddeti, hid-deti dinmeye başlar. Bize düşen, bu zorluk ve darlık zamanlarını dua için bir vakit olarak kabul edip, sabır göstermektir. Nasıl akşam namazını karanlık geçsin çıksın diye veya sabah namazını aydınlık devam etsin diye kılmıyoruz; aynen öyle de zorluk zamanına dair duaları da zorluk geçsin diye veya genişlik zamanlarına dair şükrü genişlik daim sürsün diye yapıyor değiliz. Belki o duaları, o vakitte yapılması en makbul kulluk olduğu için yapmamız, yapacağımız ubudiyete derin bir ihlâs şuuru katacağından, inşallah dualarımızın makbul olmasını da netice verecektir.

En makbul dua ise insanın kendi istidad ve kabiliyetleri doğrultusunda yaptığı duadır. Çünkü o kabili-

yetler kazanılmış değil verilmiştir. Verilenler ise Cenâb-ı Hakk'ın kul hakkındaki dileğidir. Çünkü kabiliyetler, o kişinin mazhar olduğu Cenâb-ı Hakk'ın güzel isimlerinin eseridir. İnsan o kabiliyetlerini hayır yönünde kullanmakla, Cenâb-ı Hakk'ın dileğini yerine getirmiş olacağından, elbette makbul bir dua ve talepte bulunmuş olacaktır.

İnsanın yapacağı dualarında bütün İslâm âlemini, hatta insanlığı, hatta bütün varlık âlemini nazara alması kulluğunu cüzi olmaktan çıkarıp, küllileştirecektir. Bir sultan gibi, bütün kâinatın dualarını kendi duasının içine alan insan, bütün âlemin vekili seviyesinde bir kulluk eda etmeye namzettir. Bu sır da şüphesiz sadece namazın içinde saklıdır.

Ana fikir:

İmanın duayı kesin bir vesile olarak gerektirdiği, insan fitratının onu şiddetle istediği ve Cenâb-ı Hakk'ın da kullarına dua etmelerini emrettiği.

Ana fikri açıklayan cümle:

Dua, bir sır-ı ubûdiyettir. Ubûdiyet ise, hâlisen livechillâh olmalı. Yalnız aczini izhâr edip, dua ile O'na ilticâ etmeli; Rubûbiyetine karışmamalı. Tedbîri O'na bırakmalı, hikmetine itimad etmeli, rahmetini ittiham etmemeli.

Alınacak ders:

İşte ey âciz insan ve ey fakir beşer! Dua gibi hazîne-i rahmetin anahtarı ve tükenmez bir kuvvetin medârı olan bir vesîleyi elden bırakma. Ona yapış, âlâ-yı illiyyîn-i insaniyete çık. Bir sultan gibi, bütün kâinatın dualarını kendi duan içine al, bir abd-i küllî ve bir vekil-i umumi gibi de, kâinatın güzel bir takvîmi ol.

Ezber cümlesi:

(Duaya) cevap vermek ayırdır, kabul etmek ayrıdır. Her dua için cevap vermek var; fakat kabul etmek,

hem ayn-ı matlûbu vermek Cenâb-ı Hakkın hikmetine tâbidir.

Dua eden adam anlar ki, birisi var; onun hâtırât-ı kalbini iştir, her şeye eli yetişir, her bir arzusunu yerine getirebilir, aczine merhamet eder, fakrına meded eder.

Sorular:

1. Eğer dua çok edildiği hâlde, istenen netice hâsıl olmazsa, “Dua kabul olmadı.” yerine ne denmesi doğru ve uygun olandır?

Duanın vakti, kazâ olmadı.

2. Kaç çeşit dua bulunmaktadır?

a) istidad lisâniyle b) ihtiyac-ı fitrî lisâniyle c) lisân-ı ıztırâniyle d) ve bizim duamız ki, fiilî ve hâlî, kalbî ve kâlîdir.

Çalışmalar:

1. Hayatınızda en çok hangi durumlarda dua ettiğinizi tespit ediniz. Bu vakitlerin Cenâb-ı Hakk’ın sizi dua-ya çağırdığı vakitler olması üzerine düşününüz.

2. Bir neticeyi ortaya çıkaran sebeplerin birleşmesinin, müsebbebi icad etmek için değil, belki lisân-ı hâl ile müsebbebi Cenâb-ı Hakk’tan istemek için, rızasına uygun bir vaziyet almak olduğu anlatılmaktadır. Tabiatı ve kendi hayatınızdan birer misalle bu durumu açıklamaya çalışınız.

Carşiye edilen risaleler:

- 23. Mektup, 1. Sual
- 24. Mektubun Zeyli
- Mesnevi-i Nuriye, Şule, 3. ve 13. İlem
- Mesnevi-i Nuriye, 10. Risale, 3. Katre ve 6. İlem
- 6. Şua, 2. Sual

Esma-i İlahi:

Cevâd-ı Mutlak: Kullarına ikramı, ihsanı sınırsız, hesapsız veren, mutlak anlamda cömert Zât.

Feyyâz-ı Mutlak: Hiç bir kayıt ve şarta bağlı olmadan veren, maddi ve manevi bereket ve bolluğun kaynağı olan Zât.

Hakîm-i Mutlak: Her işi mutlak anlamda anlamlı, belirli bir düzen içinde olan Zât.

Kadîr-i Mutlak: Her şeye gücü yeten mutlak kudret sahibi Zât.

Rabb-i Rahîm: Kulları üzerinde har zaman merhametle tasarruf edip, terbiye eden, şefkatli Zât.

Tamlamalar:

abd-i küllî: bütün varlık hesabına, kendisinde saklı bütün istidad ve latifelerin lisanıyla Rabb'ine kullukta bulunan, şuuru ve ubudiyeti külliyet kesbetmiş kul

âlâ-yı illiyân-i insaniyet: insanlığın en yüksek derecesi

âyât-ı beyyinât: apaçık âyetler

ayn-ı matlûb: talep edilenin ta kendisi

azamet-i ilâhiye: ilahi yücelik, erişilmezlik

dua-i fiilî: fiili dua, bir şeyin icad edilmesi için sebep olarak vâ'z edilmiş sünnetullahı uymak, neticeyi Cenâb-ı Hak'tan bilmek

ekseriyet-i mutlak: çoğunluk

evkât-ı mahsusa: özel, belirlenmiş vakitler

fitrat-ı insaniye: insanın yaratılışından belirlenmiş hususi donanımı

ibâdet-i mahsusa: her varlığın kendi yaratılışına uygun ibadet şekli

idâme-i hayat: hayatı devam ettirmek

ihtiyac-ı fitrî: fitri, yaratılıştan gelen, tabii ihtiyaçlar

hâcât-ı zarûriye: zaruri, olmazsa olmaz ihtiyaçlar

hâmî-i meçhûl: bilinmeyen koruyucu

hâtırât-ı kalb: kalbten geçen en ince duygular

hazîne-i rahmet: rahmet hazinesi

hikmet-i Rabbâniye: Rabbani hikmet

lisân-ı istidad: kabiliyetlerin dili
mazhariyet-i münkeşife: gelişmiş, açılmış mazha-
riyetler

sırr-ı ubûdiyet: kulluk sırrı

vesîle-i katiye: kat'î, kesin sebep

vaziyet-i marziye: Rabb'in razı olacağı vaziyet

vekil-i umumi: genel vekil

Terimler:

beliye: felaket

hevâperestâne: arzu ve isteklere taparcasına

heveskârâne: arzulu ve istekli bir şekilde

husûf: ay tutulması

küsûf: güneş tutulması

livechillâh: Cenâb-ı Hakk'a yüzünü dönerek, rızası-
nı talep ederek

maslahat: fayda

matlûb: talep edilen, istenilen

muayyen: belirlenmiş, tayin edilmiş

muztar: zaruret durumunda kalmış

müneccim: yıldızlara bakarak fikir beyan eden, ast-
rolog

nikap: örtü, peçe

ref' etmek: kaldırmak, feshetmek

tahakküm: hükmetmek

tasallut: musallat olma

teşebbüs: bir işe girişmek

ünsiyet: alışkanlık, dostluk

26. SÖZ'ÜN HATİMESİ

Fânîyim, fânî olanı istemem;
âcizim, âciz olanı istemem.

Rûhumu Rahmân'a teslim
eyledim, gayr istemem.

İsterim, fakat bir yâr-ı bâkî
isterim.

Zerreyim, fakat bir Şems-i
Sermed isterim.

Hiç ender hiçim, fakat bu
mevudâtı birden isterim.

Hâtîme

Eski Said'in serkeş, müftehir, mağrur, ucublu, riyâkâr nefsini susturan, teslime mecbur eden beş fikradır.

Birinci Fıkra: Madem eşya var ve sanatlıdır. Elbette bir ustaları var. Yirmi İkinci Söz'de gâyet kat'î isbat edildiği gibi; eğer her şey birinin olmazsa, o vakit her bir şey, bütün eşya kadar müşkül ve ağır olur. Eğer her şey birinin olsa, o zaman bütün eşya, bir şey kadar âsân ve kolay olur. Madem zemin ve âsumânı birisi yapmış, yaratmış. Elbette o pek hikmetli ve çok sanatkâr Zât, zemin ve âsumânın meyveleri ve neticeleri ve gayeleri olan zihayatları başkalara bırakıp işi bozmayacak. Başka ellere teslim edip bütün hikmetli işlerini abes etmeyecek, hiçe indirmeyecek, şükür ve ibadetlerini başkasına vermeyecektir.

İkinci Fıkra: Sen ey mağrur nefsim! Üzüm ağacına benzersin. Fahirlenme! Salkımları o ağaç kendi takmamış, başkası onları ona takmış.

Üçüncü Fıkra: Sen ey riyâkâr nefsim! "Dine hizmet ettim." diye gururlanma. إِنَّ اللَّهَ لَيُزِيدُ هَذَا الدِّينَ بِالرَّجُلِ الْفَاجِرِ¹ için, belki sen kendini o racül-ü fâcir bilme-

¹ "Muhakkak ki Allah bu dini, günahkâr biriyle de güçlendirir." (Buhârî, cihâd 182).

lisin. Hizmetini, ubûdiyetini; geçen nimetlerin şükrü ve vazife-i fitrat ve farîza-yı hilkat ve netice-i sanat bil, ucub ve riyâdan kurtul!.

Dördüncü Fıkra: Hakikat ilmini, hakiki hikmeti istersen; Cenâb-ı Hakk'ın marifetini kazan. Çünkü; bütün hakâik-i mevcudât, İsm-i Hakk'ın şuaatı ve esmâsının tezahüratı ve sıfâtının tecelliyâtıdır. Maddî ve mânevî, cevherî, arazî her bir şeyin, her bir insanın hakikati, birer ismin nuruna dayanır ve hakikatine istinad eder. Yoksa hakikatsiz, ehemmiyetsiz bir surettir. Yirminci Söz'ün âhîrinde, şu sırra dair bir nebze bahsi geçmiştir.

Ey nefis! Eğer şu dünya hayatına müştâksan, mevtten kaçarsan katiyen bil ki; hayat zannettiğin hâlât, yalnız bulunduğun dakikadır. O dakikadan evvel bütün zamanın ve o zaman içindeki eşya-yı dünyeviye, o dakikada meyyittir, ölmüştür. O dakikadan sonra bütün zamanın ve onun mazrûfu, o dakikada ademdir, hiçtir. Demek, güvendiğin hayat-ı maddiye, yalnız bir dakikadır. Hatta bir kısım ehl-i tetkik, "Bir âşiredir belki bir ân-ı seyyâledir." demişler. İşte şu sırdandır ki; bazı ehl-i velâyet, dünyanın dünya cihetiyle ademine hükmetmişler.

Madem böyledir, hayat-ı maddiye-i nefsiyeyi bırak. Kalb ve ruh ve sırrın derece-i hayatlarına çık, bak; ne kadar geniş bir daire-i hayatları var. Senin için meyyit olan mâzi, müstakbel; onlar için hayydır, hayattar ve mevcuttur.

Ey nefsim!... Madem öyledir, sen dahi kalbim gibi ağla ve bağır ve de ki:

Fâniyim, fâni olanı istemem!

Âcizim, âciz olanı istemem!

Ruhumu Rahmân'a teslim eyledim, gayr istemem!

İsterim, fakat bir yâr-ı bâki isterim.

Zerreyim, fakat bir Şems-i Sermed isterim.

Hiç-ender-hiçim, fakat bu mevcudâtı birden isterim!

Beşinci Fıkra: Şu fıkra, Arabî geldiği için Arabî yazıldı. Hem şu fıkra-yı Arabiye, 2 زَيْدًا تِلْكَ zikrinde otuz üç mertebe-i tefekkürden bir mertebeye işaretir.

اللَّهُ أَكْبَرُ إِذْ هُوَ الْقَدِيرُ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ الْكَرِيمُ الرَّحِيمُ الْجَمِيلُ النَّقَّاشُ
الْأَزَلِيُّ الَّذِي مَا حَقِيقَةُ هَذِهِ الْكَائِنَاتِ كُلَّا وَجُزْءًا وَصَحَائِفَ وَطَبَقَاتٍ
وَمَا حَقَائِقُ هَذِهِ الْمَوْجُودَاتِ كُلِّيًّا وَجُزْئِيًّا وَوُجُودًا وَبَقَاءً إِلَّا خُطُوطٌ
قَلَمَ قَضَائِهِ وَقَدَرَهُ وَتَنْظِيمِهِ وَتَقْدِيرِهِ بِعِلْمٍ وَحِكْمَةٍ وَنُقُوشٍ بِرُكَّارِ عِلْمِهِ
وَحِكْمَتِهِ وَتَصْوِيرِهِ وَتَدْوِيرِهِ بِصُنْعٍ وَعِنَايَةٍ وَتَرْبِيئَاتٍ بِدِ بَيْضَاءِ صُنْعِهِ
وَعِنَايَتِهِ وَتَرْبِيئِهِ وَتَنْوِيرِهِ بِلُطْفٍ وَكَرَمٍ وَأَزَاهِيرٍ لَطَائِفٍ لُطْفِهِ وَكَرَمِهِ
وَتَوَدُّدِهِ وَتَعَرُّفِهِ بِرَحْمَةٍ وَنِعْمَةٍ وَثَمَرَاتٍ فَيَاضٍ رَحْمَتِهِ وَنِعْمَتِهِ وَتَرْحُّمِهِ
وَتَحْنُنِهِ بِجَمَالٍ وَكَمَالٍ وَلَمَعَاتٍ وَتَجَلِّيَّاتٍ جَمَالِهِ وَكَمَالِهِ بِشَهَادَاتٍ
تَفَانِيَةِ الْمَرَايَا وَسَيَّالِيَةِ الْمَظَاهِرِ مَعَ بَقَاءِ الْجَمَالِ الْمَجْرَدِ السَّرْمَدِيِّ
الدَّائِمِ التَّجَلِّيِّ وَالظُّهُورِ عَلَى مَرِّ الْفُضُولِ وَالْعُصُورِ وَالذُّهُورِ وَدَائِمِ
الْإِنْعَامِ عَلَى مَرِّ الْأَنَامِ وَالْأَيَّامِ وَالْأَعْوَامِ نَعَمَ فَلَا تُنْزِلُ الْمُكَمَّلُ يَدُلُّ لَدِي
عَقْلٍ عَلَى الْفِعْلِ الْمُكَمَّلِ ثُمَّ الْفِعْلُ الْمُكَمَّلُ يَدُلُّ لَدِي فَهْمٍ عَلَى الْإِسْمِ

² Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

الْمُكَمَّلُ ثُمَّ الْإِسْمُ الْمُكَمَّلُ يَدُلُّ بِالْبَدَاهَةِ عَلَى الْوَصْفِ الْمُكَمَّلِ ثُمَّ
الْوَصْفُ الْمُكَمَّلُ يَدُلُّ بِالضَّرُورَةِ عَلَى الشَّانِ الْمُكَمَّلِ ثُمَّ الشَّانُ الْمُكَمَّلُ
يَدُلُّ بِالْيَقِينِ عَلَى كَمَالِ الذَّاتِ بِمَا يَلِيْقُ بِالذَّاتِ وَهُوَ الْحَقُّ الْيَقِينُ. نَعَمْ
تَقَانِي الْمِرَاةَ: زَوَالُ الْمُوجُودَاتِ مَعَ التَّجَلِّيِ الدَّائِمِ مَعَ الْفَيْضِ الْمَلَاذِمِ
مِنْ أَظْهَرِ الظُّوَاهِرِ أَنَّ الْجَمَالَ الظَّاهِرَ لَيْسَ مُلْكَ الْمَظَاهِرِ.. مِنْ أَفْصَحِ
بَيِّنَاتٍ.. مِنْ أَوْضَحِ بُرْهَانٍ لِلْجَمَالِ الْمُجَرَّدِ لِلْإِحْسَانِ الْمُجَدَّدِ لِلْوَاجِبِ
الْوُجُودِ.. لِلْبَاقِي الْوُدُودِ³

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ مِنَ الْأَزَلِ إِلَى الْأَبَدِ
عَدَدَ مَا فِي عِلْمِ اللَّهِ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلِّمْ⁴

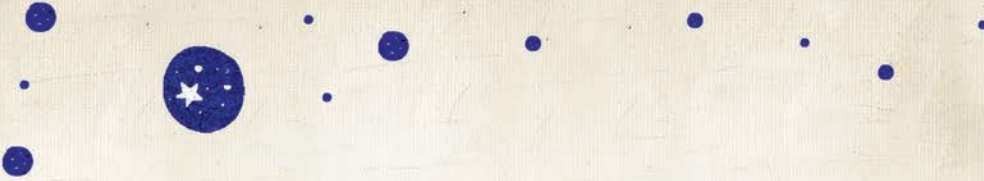
³ Allah en büyüktür. Çünkü O öyle bir Kadîr, Alîm, Hakîm, Kerîm, Rahîm, Cemîl ve Nakkaş-ı Ezelîdir ki, küll ve cüz olarak bu kâinatın sayfalarının ve tabakalarının hakikati, küllî ve cüz'î olarak varlık ve beka itibarıyla bu mevcudatın hakikatleri ancak O'nun kaza ve kader, tanzim ve takdirinin ilim ve hikmetle çizilmiş çizgileri; O'nun ilim ve hikmet pergelisiyle sanat ve inâyetle tasvir ve tedbir edilmiş nakışları; O'nun sanat, itina, tezyin ve tenvirinin, mucizeli elinin lütuf ve keremle gerçekleştirdiği tezyinatı; rahmet ve nimetiyle ortaya koyup, kendini tanıttırmasının, sevdirmesinin, ikram ve lütfunun latif çiçekleri; O'nun coşkun rahmet, nimet, şefkat ve rahmetinin cemal ve kemalle yarattığı meyveleri; ve ayinelerin faniliği, mazharların akıp gitmesiyle beraber, onlarda tecelli eden ebedî güzellik baki kalarak, mevsimler, asırlar ve çağlar geçmesiyle; gelip geçen mahlukat, günler ve yıllar boyunca nimetinin devam etmesinin şahâdet etmesiyle cemal ve kemalinin tecelli eden lem'alarından başkası değildir.

Evet, mükemmel eser, akıl sahipleri için mükemmel fiile, mükemmel fiil, anlayış sahipleri için bilbedâhe mükemmel vasfa, mükemmel vasıf, bizzatûre mükemmel şe'ne, mükemmel şe'n, bilyakîn kendisine yakışan bütün hususiyetlerle zâtın kemaline delâlet eder. Bu gerçek ve kesindir. Evet, ayinelerin faniliği ve mevcudatın geçip gitmesiyle beraber tecellilerin ve feyizlerin devam etmesi; bütün bu görünen güzelliklerin, mazharların mülk olmadığına en açık bir delildir. Bu, Vacibü'l-vücûd ve Baki-i Vedûd'un güzelliğinin, durmadan tazelenen ihsanlarının en açık bir bürhânıdır.

⁴ Allah'ım, Efendimiz Muhammed'e (aleyfiissalâtü vesselâm), onun âl ve ashabına, ezelden ebede kadar ilm-i ilâhîdeki mevcudat adedince salât ve selâm et.

İnsan odasında duran bir masaya baksa, üzerinde hiç düşünmeden şu hükmü tasdik edecektir. “Dört ayaklı, dördü de aynı boyda, eşit kesilmiş, üstü düz ve vernikli olan bu masa, elbette ortada duran bir tahtanın devrilmesiyle, evrilmesiyle, çevrilmesiyle, tesadüf eseri, kendi kendisine veya odadaki diğer cansız varlıkların anlaşmasıyla bu şekli almış değildir. Basit bir alet de olsa mutlaka bu sehpanın bir ustası vardır.”

Evet, bu hükmü vermek için insanın düşünmeye ihtiyacı yoktur. Hele bir de pek çok hayvan ve bitki çeşitleriyle beraber, gören, işiten, düşünen, hayal kuran, hissedeni, rüya gören, seven, kızan, üzülen insan gibi bir eşref-i mâhluku bir Yaratan olmadan düşünmek mümkün müdür?

Bütün bunlara rağmen insan, kendisini müstakil bir varlık olarak bilmektedir. Etrafındaki varlığın yaratılış âyetleri olduğunu düşünürken dahi insan kendisinin bir yaratılmış olduğu hususunda gaflettedir. İnsan da her varlık gibi yaratılmıştır ve yaratılmaya devam etmektedir. Ancak o, kendi kendisine malik olduğu zannıyla perdelenmiştir.

İnsan gururdan uzaklaştıkça imana yaklaştığı gibi, imanı arttıkça da gururdan kaçacaktır. Zira her an yaratılıyor olduğunu bilmek, ondan da ötesi bunu her an hissetmek insanı kibrin her çeşidinden azade edecektir. Bununla birlikte insanın sadece bedenine ait güzellikler değil, karakterine dair üstün meziyetler de yaratılmıştır. Faraza cömert bir insan, cömertliği ile övünse; aynanın karşısına geçip kendi yaratmadığı yüz güzelliğiyle övünen bir şahıs gibi aldanmış olacaktır. Veya akıllı bir insan, zekâsından dolayı gurura kapılsa; güçlü, kuvvetli bir

insanın kaslarıyla böbürlenmesi gibi bir hamakata düşecektir. Aslında insana düşen; maddi, manevi bütün güzellikleri, onları kendisine verenden bilmek ve O'na şükretmekten ibarettir.

Gerek doğuştan gelen kabiliyetler sayesinde yapılan, gerekse de İslâm ile ikinci bir fıtrat kazanmak neticesinde gerçekleştirilen bütün güzel amelleri, o amellerin kaynağı olan hususiyetleri ve dahi o hasselerin maliki, sahibi zannedilen şahısları yaratan Cenâb-ı Allah'tır. Zira "Bütün hakâik-ı mevcudât, ism-i Hakk'ın şuaâtı ve esmâsının tezâhürâtı ve sıfâtının tecelliyâtıdır. Maddî ve mânevî, cevherî, ârazî her bir şeyin, her bir insanın hakikati, birer ismin nuruna dayanır ve hakikatine istinat eder. Yoksa hakikatsiz, ehemmiyetsiz bir sûrettir."

Bu hakikati anlayan insanın riyadan kurtulup, her yaptığı güzel işi asıl sahibinden bilmesi kolay olacağından, nefsin terbiyesi adına da mühim bir düğümü çözmüş olacaktır. Zaten kul olmak; geçen nimetlerin şükürü, yaratılışın gereği ve insandaki yüksek sanatın mecburi bir neticesidir. Elbette, her türlü iyiliği Cenâb-ı Hakk'tan, her türlü kötülüğü ise nefsinden bilen böyle bir insan, kalbin, ruhun, sırrın derece-i hayatında yol almak adına takılınacak bir ayak bağından kurtulmuş demektir.

Ana fikir:

Serkeş, müftehir, mağrur, ucblu, riyâkâr nefsin kendi kendine malik olmadığı, sahip olduğu meziyetlerle ve sebep olduğu güzel neticelerle övünemeyeceği ve maddi, manevi bütün bu kemâlatın kaynağının Cenâb-ı Hakk'ın bir ismine dayandığı.

Ana fikri açıklayan cümleler:

1. Mâdem eşya var ve sanatlıdır; elbette bir ustaları var.
2. Sen, ey mağrur nefsim, üzüm ağacına benzersin! Fahirlenme; salkımları o ağaç kendi takmamış, başkası onları ona takmış.
3. "Dine hizmet ettim." diye gururlanma. sırrınca, müzekkâ olmadığın için, belki sen kendini o recûl-i fâcîr bilmelisin.
4. Hakikat ilmini, hakiki hikmeti istersen, Cenâb-ı Hakk'ın mârifetini kazan.

Alınacak ders:

Hayat-ı maddiye-i nefsiyeyi bırak, kalp ve ruh ve sırrın derece-i hayatlarına çık, bak!

Ezber cümlesi:

Fânîyim, fânî olanı istemem; âcizim, âciz olanı istemem.

Rûhumu Rahmân'a teslim eyledim, gayr istemem.

İsterim, fakat bir yâr-ı bâkî isterim.

Zerreyim, fakat bir Şems-i Sermed isterim.

Hiç ender hiçim, fakat bu mevcudâtı birden isterim.

Sorular:

1. Bir mü'minin riyakârlıktan kurtulup, "Dine hizmet ettim." düşüncesinden sıyrılması adına kendisini bir recûl-i fâcir bilmesi gerektiği belirtilmiştir. Hizmetini ve ubûdiyetini nasıl görmesi gerekmektedir?

Geçen nimetlerin şükrü, vazife-i fitrat, farîza-i hilkat ve netice-i sanat.

2. Maddî ve mânevî, cevherî, ârazî her bir şeyin, her bir insanın hakikatının, birer ismin nuruna dayandığı ve hakikatine istinat ettiği belirtilmiştir. Hakâik-ı mevcudât nedir, nelerden ibarettir?

Bütün hakâik-ı mevcudât, ism-i Hakk'ın şuaâtı ve esmâsının tezâhürâtı ve sıfâtının tecelliyâtıdır.

Çalışmalar:

1. Kendinizde beğendiğiniz iç ve dış güzellikleri belirleyiniz, bunlara sahip olmada nefsinizin müspet bir payı olup olmadığını tespit ediniz?

2. Sahabe-i kiram efendilerimizin hayatlarından, cismani hayatı bırakma, kalbin, ruhun, sırrın hayat derecelerine çıkma adına misaller araştırınız?

Tarziye edilen risaleler:

- 24. Söz, 5. Dal
- 26. Mektup, 4. Mebhas'ın Sonu
- Mesnevi-i Nuriye, Zerre, 5., 8., 9., 11. İlemler
- Mesnevi-i Nuriye, Katre'nin Zeyli
- Mesnevi-i Nuriye, Şule'nin Zeyli

Tamlamalar:

ân-ı seyyâle: geçici bir an, zamanın en küçük birimi

ehl-i tetkik: tetkik eden, araştırmacı

farîza-i hilkat: yaratılıştan farz kılınan hususlar

hakàik-ı mevcudât: varlığın hakikatleri

netice-i sanat: sanatın neticesi,

recûl-i fâcir: günahkâr kişi

Şems-i Sermed: sürekli, daimi güneş

vazife-i fitrat: fitrata dair, yaratılışa dair vazifeler

yâr-ı bâkî: baki dost, ebedi, sevgili

Terimler:

âsumân: gök

fahr: övünmek, böbürlenmek

hâlât: hâller

meyyit: ölü

müftehir: iftihar eden, övünen

müştak: iştîyak sahibi, arzulu

riya: kendini beğendirme

serkeş: söz dinlemeyen, itaatsiz

şuâât: şualar, parıltılar

tezâhürât: görünümler, belirmeler

ucb: kendini beğenmişlik, gurur

26. SÖZ'ÜN ZEYLİ VE NÂTİMESİ

*Bütün mevcudât, esmâsının
cilvelerine mazhar olan Zât-ı
Vâcibü'l-Vücudu bulan, her
şeyi bulur.*

Hâtîme

Su acz, fakr, şefkat, tefekkür târîkindeki dört hatvenin izahatı; hakikatin ilmine, şeriatın hakikatine, Kur'ân'ın hikmetine dair olan yirmi altı adet Sözlere de geçmiştir. Yalnız şurada bir-iki noktaya kısa bir işaret edeceğiz. Şöyle ki:

Evet şu tarîk, daha kısadır. Çünkü dört hatvedir. Acz, elini nefisten çekse, doğrudan doğruya Kadîr-i Zülcelâl'e verir. Hâlbuki en keskin tarîk olan aşk, nefisten elini çeker, fakat mâşuk-u mecâzîye yapışır. Onun zevalini bulduktan sonra Mahbub-u Hakikî'ye gider.

Hem şu tarîk, daha eslemdir. Çünkü nefsin şatahat ve bâlâ-pervazâne dâvâları bulunmaz. Çünkü acz ve fakr ve kusurdan başka nefsinde bulmuyor ki, haddinden fazla geçsin.

Hem, bu tarîk daha umumî ve cadde-i kübrâdır. Çünkü kâinatı ehl-i vahdeti'l-vücûd gibi, huzur-u dâimî kazanmak için idama mahkum zannedip, لَا مَوْجُودَ إِلَّا هُوَ hükmetmeye.. veyahut ehl-i vahdeti's-şuhûd gibi, huzur-u dâimî için kâinatı nisyân-ı mut-

¹ Vücûd-u Vâcib'e nisbeten başka şeylere vücûd denilmemeli.. onlar vücûd unvanına lâyık değildir..

lak hapsinde hapse mahkum tahayyül edip, ² لَا مَشْهُودَ إِلَّا هُوَ demeye mecbur olmuyor. Belki idamdan ve hapisten gayet zâhir olarak Kur'ân affettiğinden, o da sarf-ı nazar edip ve mevcudâtı kendileri hesabına hizmetten azlederek Fâtır-ı Zülcelâl hesabına istihdam edip, esmâ-yı hüsnâsının mazhariyet ve aynadarlık vazifesinde istimâl ederek mana-yı harfî nazarıyla onlara bakıp, mutlak gafletten kurtulup, huzur-u dâimîye girmek- tir. Her şeyde Cenâb-ı Hakk'a bir yol bulmaktır.

Elhâsıl: Mevcudâtı; mevcudât hesabına hizmetten azlederek, mana-yı ismiyle bakmamaktır.

² Meşhûd olan sadece O'dur.

İZAÇ

Bizim ihtiyacımız olan bir şeyi yapamamamız acizliğimiz, onu alamamamız ise fakirliğimizdir. Hayat yolculuğunun başında annesinin karnındaki bir çocuğun beslenmeye ihtiyacı vardır; ancak ne ihtiyacını bilebilir ne de sesini işittirebilir bir yerde olduğundan, doğrudan göbek bağıyla beslenmek durumundadır. Yeni doğan bir bebeğin ise ihtiyaçlarına ulaşabilmek için en tesirli gücü ağlamasıdır. Çünkü annesinin kuca-

ğına konması bile yeterli değildir. Ağzının süt musluklarına yapıştırılması gerekmektedir. Ona ancak dudağını kıpırdatma noktasında bir güç verilmiştir. Sürünmeye başladığında, annesinin şefkatli kucağına gelir, biraz büyünce biberonla, biraz daha büyüyünce bardakla içmesi için sütü kendisine verilir. Daha çok gücü olduğuna inanıldığında önüne çatal bıçakla bir tabak konur. Artık “Kendin ye.” denir. Biraz daha büyüyünce “Al şu parayı bakkaldan ekmek kap, gel.” diye seslenilir. Biraz daha derken, “Paranı kazan kendine bak.”; biraz, biraz daha derken, “Sevdiklerine de sen bak.” denilir.

Bütün bunlar gösteriyor ki, sosyal hayat dâhil hayatın her basamağında acz ve fakr azalıp, iktidar ve imkânlar arttıkça insana yönelik şefkat azalmaktadır. Bunun varlık âleminde sayısız misalleri bulunmaktadır. Varlığın her mertebesinde acz ve fakr nispetinde şefkat çoğalmakta, azaldığı oranda ise bu şefkat kesilmektedir. Mesela eli, ayağı, dişi tırnağı olmadığı için hayvanlar gibi ihtiyacı olan nimetlerin peşinden koşması mümkün olmayan bitkilere ihtiyacı olan bütün mineraller, suyla birlikte topraktan çamur hâlinde sunulmaktadır. Bu bitkiler de kendisine gösterilen şefkati, en münasip bir tarzda kendi evlatları olan meyvelerine incir ise süt, nar ise şerbet şeklinde sunmaktadır.

Vücûda lâîk ve hayata âşık ve bekaya müştak olan insan ruhu, varlık âleminde süren ve kendisinin merkezinde bulunduğu bu genel şefkat kanununu anlayabildiği ölçüde nefes alabilmektedir. Şükür ile dillendirilen bu kulluğun anlaşılması adına en esaslı iki alıcı şüphesiz insanın hadsiz aczi ve nihayetsiz fakrıdır. Varlığı kudreti ile hayata çıkaran Cenâb-ı Hayy'ı ve rahmeti ile hayatta tutan Cenâb-ı Kayyum'u tanıma adına acz ve fakr hakikatleri mutlak anlamda hükmeden iki vicdânî esastır. Vicdanı devamlı bir sûrette canlı tutma adına, başta nefis olmak üzere mevcudâtı mevcudât hesâbına hizmetten azlederek, mânâ-i harfiyle bakma yolu olan bu tefekkür târikinde, insana, aczi ve fakrı bin bir vesile ile hissettirilmekte ve şükre yönlendirilmekle şevki kanatlandırılmaktadır.

Bu dört esasın yanı sıra dört ayrı adımdan bahsedilmektedir. Bu dört adımı da; nefsi aklamayıp, devamlı kınama, unutulması gereken hususlarda unutma, hatırlaması icap eden yerlerde hatırlama, her başarıda, fahirlenme yerine hamd u şükür soluklama, fenalıklarda ise ye'se kapılmama ve kişinin her güzellik ve meziyeti Hakk'ın ziyâ-yı vücûdunun bir gölgesi hatta gölgesinin gölgesi bilme şeklinde özetlemek mümkündür.

Esasları zikredilen ve sahabe-i kiramın yolu olduğu bildirilen bu Kur'ân caddesinin diğerk yollardan farklı olarak daha kısa, daha emniyetli ve daha umumi olduğundan bahsedilmektedir.

Elbette bir şehre ulaşmak için pek çok yol izlenebilir. Biz böyle bir yolculuğa çıktığımızda kırların içinden geçen patika bir yolu takip edebiliriz. Belki çok zevkli de olabilir. Ancak yolun zevkleri alıkoyucu olabileceğı için yavaş yol alabiliriz, aynı zamanda herkes bu yola ayak uyduramayabileceğı için bütün insanları bu yola davet etmemiz doğru olmayabilir, ayrıca yolda çukurlar olabilir, yemişler zehirli olabilir veya yılan ya da akreple karşılaşabiliriz yani çeşitli güvenlik problemleri yaşayabiliriz.

Diğerk yandan bu kır yollarında farklı olarak geniş bir cadde bulunsa, her metresinde ikaz edici ve tarif edici levhalar olsa ve tamamen lambalarla aydınlatılsa, herkesi toplu taşıma araçlarına bindirip, varılacak şehre cemaatler hâlinde çok çabuk, topluca ve hızlıca ulaştırmak mümkün olsa tercih edilmesi gereken yol elbette bellidir.

İşte, Üstad Hazretleri'nin izah edip, bizlere tarif ettiğı büyük Kur'ân caddesi de böyle kısa, selâmetli ve umumiyetli bir yoldur. Cenâb-ı Hak bizlere, hizmet vasıtasıyla, bu Kur'ân caddesinde cemaat hâlinde, hızlı ve güvenli bir şekilde yol almayı nasip etsin inşaallah.

Ana fikir:

Kur'ân'dan istifade ile sunulan acz, fakr, şefkat, tefekkür tarîkinin kısa, selâmetli ve umumiyetli olduğu.

Ana fikri açıklayan cümle:

Acz dahi, aşk gibi, belki daha eslem bir tarîktir ki, ubûdiyet tarîkıyla mahbubiyete kadar gider. Fakr dahi Rahmân ismine îsâl eder. Hem şefkat dahi, aşk gibi, belki daha keskin ve daha geniş bir tarîktir ki, Rahîm ismine îsâl eder. Hem tefekkür dahi, aşk gibi, belki daha zengin, daha parlak, daha geniş bir tarîktir ki, Hakîm ismine îsâl eder.

Alınacak ders:

Şu kısa tarîkın evrâdı, ittibâ-ı sünnettir; ferâizi işlemek, kebâiri terk etmektir. Ve bilhassa, namazı tâdil-i erkân ile kılmak, namazın arkasındaki tesbihâtı yapmaktır.

Ezber cümlesi:

Bütün mevcudât, esmâsının cilvelerine mazhar olan
Zât-ı Vâcibü'l-Vücudu bulan, her şeyi bulur.

Sorular:

1. Acz, fakr, şefkat ve tefekkür insanı hangi noktalara ulaştırmaktadır?

- a. Acz, ubûdiyet tarîkıyla mahbubiyete.
- b. Fakr, Rahman ismine.
- c. Şefkat, Rahim ismine.
- d. Tefekkür, Hakim ismine.

2. Nefse karşı dört hatvede yapılması gerekenleri
özetleyiniz.

- a. Nefsi tezkiye etmemek, tebrie etmemek.
- b. Nisyân-ı nefis içinde nisyan etmemek. Yani, huzûzât ve ihtirasâta unutmak ve mevtte ve hizmette düşünmek.

c. Nefsin kemâlini kemâlsizlikte, kudretini aczde, gınâsını fakırda bilmek.

d. Enâniyeti bırakıp, bizzat nefsi hiç olduğunu ve Mûcid-i Hakikin bir âyine-i tecellîsi bulunduğunu görmek.

Çalışmalar:

1. Nefsanî kusurlarınızı sıraladığınız bir cetvel çıkarınız. Bu kusurlarınızın geçmesi için sünnet-i seniyyeden hangi meseleleri hayatınıza yerleştirmeniz gerektiğini araştırınız.

2. Nefsi huzûât ve ihtirasâtta unutmak ve mevte ve hizmette hatırlamaya dair İslâm tarihindeki büyük şahsiyetlerin hayatlarından misaller araştırınız.

Tarziye edilen risaleler:

- 30. Söz, 1. Maksud, 'Ene' Risalesi
- 4. Mektup
- 2. Lem'a'nın Hatimesi
- 30. Lem'a, 5. Şua, 2. Meselesi

Esma-i İlahi:

Cenâb-ı Hak: Hak olan ve bütün her şeyin hakikatinin O'na dayandığı biricik Zât.

Fâtır-ı Zülcelâl: Her şeyin yaratılışını mutlak anlamda belirlemiş olan Yüce Yaratıcı.

Hakîm: Her işi bir maksada yönelik ve maksada uygun ve anlamlı olan.

Ma'bud-u Hakiki: Hakiki anlamda ibadet edilmeye layık olan Zât.

Mûcid-i Hakiki: Hakiki anlamda icad edici olan Zât.

Rahîm: Her bir varlığa hususi yardımı, ihsanı ve iltifatıyla merhamet edip, şefkatini gösteren Zât.

Rahmân: Rahmeti bütün herkese yayılan ve bütün yaratılmışların rızıklarını ve geçimlerini takdir eden Zât.

Sâni-i Zülcelâl: Yarattığı her bir varlığa benzersiz sanatıyla kendisine ait bir mühür vuran ve bu sanatlı mahlûkâtın başkalarına isnadına müsaade etmeyen Celalli sanatkâr Zât.

Vâcibü'l-Vücud: Varlığı ancak kendinden olan biricik Zât.

Tamlamalar:

ahz-ı ücret: ücret alma

âyine-i tecellî: tecelli ayinesi

cadde-i Kübrâ: büyük, geniş yol. Umumiyetli, hızlı ve salim Kur'ân caddesi

Esmâ-i Hüsnâ: Cenâb-ı Allah'ın güzel isimleri
huzur-u dâimî: devalı, kesintisiz huzur hâli
istifade-i huzûzât: zevklerden faydalanma
letâif-i aşere: on latife
ittibâ-ı sünnet: sünnete uymak
mânâ-i harfi: harfi mana, bir şeyin Hakk'ı bildiren anlamı
mânâ-i ismi: bir şeyin kendisini bildiren anlamı
nisyân-ı mutlak: mutlak unutulmuşluk, hiçliğe mahkûm etme
nüfûs-u seb'a: nefsin yedi mertebesi
sarf-ı nazar: yüz çevirme, dikkate almama
tâdil-i erkân: namazı bütün rükünlerini yerine getirerek ikâme etme
tarîk-ı cehriye: sesli zikri tercih eden, kadiri meşrep tariklerin umumu
tezkiye-i nefis: nefsini temize çıkarma
vahdetü'ş-şuhud: her şeyde O'nu görme esasına dayalı, her şeyin O'ndan olduğu telakkisine bağlı, bir Birlik telakkisi
vahdetü'l-vücut: Hak'tan başka aslî vücut sahibi olmadığı esasına dayalı bir birlik telakkisi

vücut-u şahsî: şahsi varlık

zulûmât-ı adem: yokluk karanlıkları

Terimler:

adâvetkârâne: kin beslercesine

cibilliyet: yaratılış

derk: idrak, anlama

elsem: en selametli, en emin

fitrat: tabiat, mizaç, huy

hâdis: sonradan olma, ihdas edilmiş

hafî: gizli

hatve: adım

huzûzât: hazlar, zevkler

ihtirasât: tutkuyla bağlı olunan, hırsla istenen şeyler

iltizam: taraftarlık

îsâl: ulaştırma, vardırma

kàsır: zorla işleyen

külfet: zorluk, zahmet

mâdum: yok olan, mevcut olmayan

mahbubiyet: sevimli olmaya layık olma

meâyib: ayıp ve kusur olan hâller

mefkud: kayıp

mehâsin: güzellikler, beğenilen hâller

me hud: m  ahedeye dayalı, görülen

mevcud: vücud sahibi, var olan

muktez : gerekli olan

tath r: temizlenme, arınma

tarîk: yol

tebrie: temize çıkarma, beraat ettirme

tenzih: kusursuz ve noksansızlı ı ilan

tevd : emanet etme

tezkiye: temizleme, arıtma

ubûdiyet: kuluk

v cid: vücuda getiren, var eden

v s l: kavu mu , vuslata ermiş

